

ยุคทองของลำไยในประวัติศาสตร์ผลไม้ส่งออกของไทย ตั้งแต่พ.ศ.2530 ถึง 2550

มานิตา ปุกแก้ว*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับลำไยในแง่มุมเชิงประวัติศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลำไยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลำไย การเพาะปลูกลำไยในไทย การพัฒนาพันธุ์ลำไย การตลาดและการค้าลำไยทั้งในประเทศและต่างประเทศ การส่งเสริมและการสนับสนุนด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลำไยจากภาครัฐในช่วง พ.ศ.2530-2550 โดยแบ่งช่วงระยะเวลาการศึกษาเป็นสองระยะ ระยะแรกคือพ.ศ.2530-2539 ถือเป็นช่วงปีที่ลำไยได้เป็นผลไม้ส่งออกที่สำคัญ อันเห็นได้จากปริมาณและมูลค่าการส่งออก ลำไยที่เพิ่มขึ้นทุกปี และยังได้รับความสนใจจากเกษตรกรและภาครัฐ ทั้งในแง่ของการส่งเสริม การขยายพื้นที่เพาะปลูก การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิต และการวิจัยเกี่ยวกับลำไยเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาลำไย ส่วนระยะที่สองคือพ.ศ.2540-2550 ถือเป็นช่วงเข้าสู่ “ยุคทอง” ของลำไยเพราะนอกจากปริมาณและมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังเป็นช่วงที่ภาครัฐได้ส่งเสริมการแปรรูปลำไย ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางการขายที่หลากหลาย นอกจากนี้ ภาครัฐยังสนับสนุนการวิจัยการเกษตรด้านการพัฒนาไม้ผลเพื่อการส่งออกของไทยมากขึ้น ผ่านกรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การสนับสนุนเช่นนี้ส่งผลให้งานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับผลไม้มีจำนวนเพิ่มขึ้น และ “ลำไย” คือหนึ่งในผลไม้ที่ อีกรั้งแผนงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องเองก็มีส่วนต่อการพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรของไทย อย่างไรก็ตาม เกษตรกรและผู้ประกอบการลำไยยังต้องเผชิญกับอุปสรรคด้านการค้าขายและด้านคุณภาพการผลิต

คำสำคัญ: ลำไย, ไม้ผลเศรษฐกิจ, ประวัติศาสตร์ลำไย, ประวัติศาสตร์ผลไม้ส่งออก

* สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจากภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ในพ.ศ.2566

บทนำ

“ที่บ้านหนองช้างคืน จังหวัดลำพูน ดิดแม่ น้ำปิง พบว่ามีลำไยต้นหนึ่งสามารถให้ผลผลิตคิดเป็น รายได้มากกว่า 10,000 บาท ในปี พ.ศ.2510 เป็นที่กล่าวขานถึง ลำไยต้นหมื่น เป็นประจำ”
พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ดุษฎี ณ ลำปาง, และ ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย¹

เป็นที่ทราบกันดีในปัจจุบันว่าประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสินค้าเกษตร ประเภทผลไม้ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเพื่อบริโภคภายในประเทศหรือเป็นสินค้าส่งออกไปยัง ต่างประเทศ ทั้งยังสร้างรายได้เข้าประเทศได้อย่างมหาศาล ผลไม้ในไทยที่เรามักคุ้นเคยกันดี และเป็นผลไม้ส่งออกสำคัญมีหลายชนิด เช่น ทุเรียน มะม่วง มังคุด มะพร้าว ลิ้นจี่ และลำไย

ลำไยถือเป็นหนึ่งในผลไม้ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างมากจากการส่งออกไปยัง ต่างประเทศ เห็นได้จากมูลค่าการส่งออกลำไยสดในพ.ศ.2565 คิดเป็น 3,938,690,949 บาท และลำไยอบแห้งส่งออกเป็นมูลค่า 1,034,019,565 บาท² ทั้งนี้ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่มี ผลผลิตลำไยและส่งออกลำไยเป็นอันดับหนึ่งของโลกอีกด้วย ในพ.ศ.2544 กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดให้ลำไยเป็นหนึ่งในพืชแชมป์ เป็ยีนหรือผลไม้ยอดเยี่ยม (product champion)³ ของไทยขณะนั้น หลังจากนั้นลำไยยังคงเป็น หนึ่งในผลไม้ที่มีการส่งออกไปยังต่างประเทศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากในช่วง พ.ศ. 2560-2564 ที่ผ่านมา ลำไยติดอันดับ 1 ใน 10 ผลไม้ส่งออกของไทย ซึ่งตลาดต่างประเทศ ส่งออกผลไม้ของไทยที่สำคัญคือ ประเทศจีน ส่งออกมากที่สุดถึง 83.61% ของผลไม้ส่งออก 10 อันดับในพ.ศ.2560-2564 รองลงมาคือ ฮองกง เวียดนาม และประเทศอื่นๆ ทั้งในเอเชียและ

¹ พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มีงเมือง, 2542), 4.

² ระบบฐานข้อมูลและการให้บริการข้อมูลการค้าเกษตรต่างประเทศของประเทศไทย, “สถิติการ ส่งออก (Export),” สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์, 2566, http://impexp.oae.go.th/service/export.php?S_YEAR=2565&E_YEAR=2565&PRODUCT_GROUP=5252&PRODUCT_ID=4990&wf_search=&WF_SEARCH=Y.

³ กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย* (กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, เอกสารวิชาการ ลำดับที่ 12/2547), พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร, 2547), 2.

ยุโรปตามลำดับ⁴ ทั้งนี้กว่าที่ลำไยจะกลายมาเป็นผลไม้ส่งออกในลำดับต้นๆ ของไทยได้นั้น ย่อมต้องมีปัจจัยหลายด้านที่ทั้งช่วยพัฒนา ผลักดันและส่งเสริมให้ลำไยขึ้นสู่การเป็นหนึ่งในผลไม้ส่งออกสำคัญของประเทศไทยที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญในฐานะ “ไม้ผลเศรษฐกิจ”

ลำไยมีเรื่องราวที่น่าสนใจอย่างไฉน ส่วนหนึ่งเพราะผู้เขียนเองอาศัยอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือซึ่งมีการเพาะปลูกลำไยมากในหลายพื้นที่ เช่น เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา ลำปาง⁵ ทั้งนี้เมื่อผู้เขียนได้ศึกษาหาข้อมูลจึงพบว่าเรื่องราวของลำไยมีข้อมูลปรากฏอยู่หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมาของลำไย ลักษณะทางพันธุศาสตร์ที่น่าสนใจ การตลาดของลำไย การส่งเสริมและพัฒนาลำไยในไทย ทั้งในแง่ของการเพาะปลูก การปรับปรุงพันธุ์ลำไย การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ด้วยข้อมูลข้างต้น จึงจุดประเด็นให้ผู้เขียนหันมาศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับลำไยและก่อเกิดเป็นบทความชิ้นนี้ขึ้นมา โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ในช่วง พ.ศ.2530-2550 เนื่องจากเห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ลำไยมีความรุ่งเรือง ทั้งในด้านการเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้นและการสร้างมูลค่าจากการส่งออก ทั้งยังได้รับความสนใจพร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัปลำไยอย่างมาก เช่น การส่งเสริมการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับลำไย เทคโนโลยีการผลิต นโยบายสนับสนุนการค้าการส่งออกลำไย ฯลฯ

บทความชิ้นนี้จึงพยายามจะนำเสนอเรื่องราวของ “ลำไย” ในแง่มุมหลากหลายมิติ เช่น มิติทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น จนผ่านความสำคัญในการเป็นไม้ผลเศรษฐกิจของไทย ผู้เขียนต้องการที่จะเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลำไยในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลำไย การเพาะปลูกลำไยในไทย การพัฒนาพันธุ์ลำไย การตลาดและการค้าลำไยทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสนับสนุนด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัปลำไยผ่านช่วงเวลาในพ.ศ.2530-2550 โดยแบ่งระยะเวลาการศึกษาเป็นสองระยะ ระยะแรกคือ พ.ศ. 2530-2539 และระยะที่สองคือ พ.ศ.2540-2550 เนื่องจากแต่ละช่วงได้แสดงถึงความรุ่งเรืองของลำไยทั้งในแง่ของการส่งเสริมการปลูก และมีการส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิต

⁴ Online newstime Data, “10 อันดับ “ผลไม้ไทย” ในตลาดส่งออก ปี 2560-2564,” Online newstime, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566, <https://www.onlinenewstime.com/10-%e0%b8%ad%e0%b8%b1%e0%b8%99%e0%b8%94%e0%b8%b1%e0%b8%9a-%e0%b8%9c%e0%b8%a5%e0%b9%84%e0%b8%a1%e0%b9%89%e0%b9%84%e0%b8%97%e0%b8%a2-%e0%b9%83%e0%b8%99%e0%b8%95%e0%b8%a5%e0%b8%b2/online-newstime-data/>.

⁵ พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 13.

ส่งเสริมการวิจัยหรือการศึกษาเกี่ยวกับลำไย เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาลำไย ไม่ว่าจะในแง่ของปริมาณหรือคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมด้านการตลาด การผลิต เป็นต้น ทั้งนี้ลำไยยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องประสบพบเจอ และภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทั้งส่งเสริมและรับผิดชอบแก้ปัญหาต่างๆ ต่อภาคการเกษตรของไทย ได้ดำเนินการจัดการหรือช่วยเหลือเกษตรกร ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหลายๆ ด้าน ทั้งการให้ความรู้และการพัฒนาศักยภาพของลำไยในด้านการผลิต การตลาด การขนส่ง การแปรรูป และส่งเสริมการส่งออกลำไย ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างไร ท้ายที่สุดก็เพื่อนำมาวิเคราะห์ว่าข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับลำไยที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันในทุกด้าน รวมไปถึงสัมพันธ์กับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองร่วมด้วย ไม่ใช่เพียงการให้ความรู้ความเข้าใจหรือความสำคัญเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนจึงคาดหวังว่าบทความชิ้นนี้จะให้ข้อมูลที่สามารรถเข้าใจได้โดยง่าย แม้ว่าผู้ที่อ่านบทความจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับลำไยเลยหรือรับรู้บ้างเพียงเล็กน้อย ก็สามารถที่จะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลำไยมากขึ้น

“ลำไย” ในประวัติศาสตร์และงานศึกษาเกี่ยวกับลำไย

เรื่องราวของลำไยในช่วงเวลา ก่อนพ.ศ.2530 นั้น มีส่วนทำให้ผู้เขียนเลือกศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับลำไยเช่นกัน เนื่องจากพบข้อมูลเกี่ยวกับลำไยที่น่าสนใจคือ ลำไยเป็นผลไม้ที่มีการค้าขายมานานแล้วและเริ่มเป็นผลไม้ค้าขายที่ได้รับความนิยมในระดับหนึ่ง ก่อนจะกลายมาเป็นผลไม้ส่งออกสำคัญของไทย เห็นได้จากภาพที่ปรากฏใน “กิจการในกระทรวงพาณิชย์แลคมนาคม ประมาณปี 2470-2472” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่เป็นผลงานส่วนพระองค์ของกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์แลคมนาคม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่พ.ศ.2469⁶ ภาพยนตร์ดังกล่าวถูกนำมาเผยแพร่โดย Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์) และมีคำอธิบายเนื้อหาโดยโดม สุขวงศ์ สำหรับภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับลำไยคือ ภาพที่ชุมทางสถานีรถไฟ คาดว่าเป็นบางซื่อ เป็นช่วงที่ตู้สินค้าจากเชียงใหม่ได้นำลำไยมาลงขาย และ

⁶ ผู้เขียนไม่พบข้อมูลที่แน่ชัดว่าทรงดำรงตำแหน่งถึงเมื่อใด แต่จากข้อมูลที่หาได้พอจะคาดการณ์ได้ว่าทรงดำรงตำแหน่งถึงช่วงพ.ศ.2476 เนื่องจากในพ.ศ.2477 ได้ทรงลาออกจากราชการ ส่วนหนึ่งเพราะพระกรณียกิจด้านต่างๆ ของกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เริ่มลดบทบาทลงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475, พุทธพงษ์ เจียมรัตติบูล, พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เจ้าชายนักถ่ายหนังแห่งสยาม, หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), สืบค้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2566, <https://www.fapot.or.th/main/information/article/view/617>.

จะเห็นผู้คนมามุ่งกันแน่น โดยคาดว่าเป็นพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาชุมนุมกันเพื่อซื้อลำไยไปจำหน่ายต่อ⁷

นอกจากนี้ในจังหวัดเชียงใหม่เองก็มีการค้าขายลำไยอยู่ในตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย อันเป็นตลาดสำคัญในเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นลำไยถือเป็นผลไม้ตามฤดูกาล ตามข้อความบอกเล่าที่ปรากฏในหนังสือ *เรื่องเล่าจาวกาด เล่ม ๑* ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพ.ศ.2492 คือ “สมัยนั้น หนูกจำได้ว่าผลไม้ในตลาดมิได้มีหลากหลายเท่าสมัยนี้ ที่มีมากซุกซมเห็นจะเป็นลำไยตามฤดูกาล...”⁸ จากข้อมูลส่วนนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า ลำไยเป็นผลไม้ที่อาจเริ่มมีการค้าขายมาตั้งแต่หลังพ.ศ.2439 ที่มีการนำลำไยพันธุ์ดีเข้ามาในประเทศไทยและถูกนำมาปลูกที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีข้อมูลปรากฏจากงานศึกษาที่เกี่ยวข้องหลายเรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันคือ ชาวจีนนำลำไยพันธุ์ดีจำนวน 5 ต้นมาถวายแก่เจ้าดารารัศมีพระชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และนำมาปลูกไว้ที่กรุงเทพฯ จำนวน 2 ต้น คาดเดาว่าเป็นลำไยตรงตรอกจันทร์เพราะเป็นต้นลำไยที่มีอายุเยอะ ส่วนอีกจำนวน 3 ต้นนั้น เจ้าดารารัศมีได้มอบให้แก่ เจ้าน้อยคำตัน ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นน้องชาย และนำมาปลูกไว้บริเวณบ้านน้ำทิ้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมามีการเพาะพันธุ์และแพร่ขยายการปลูกไปยังอำเภออื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงจังหวัดใกล้เคียงอย่างลำพูน ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญของภาคเหนือ⁹ เมื่อมีการนำลำไยพันธุ์ดีเข้ามาในไทย จากนั้นก็เริ่มมีการเพาะพันธุ์และแพร่ขยายการปลูกไปยังอำเภออื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง เห็นได้จากคำบอกเล่าใน หนังสือ *เรื่องเล่าจาวกาด เล่ม ๑* มีข้อความบางตอนบอกเล่าเกี่ยวกับตลาดต้นลำไยซึ่งเคยเป็นสวนลำไยมาก่อนคือ “ตลาดต้นลำไย ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ตรงกันข้ามกับวัดเกตการามที่อยู่บนฝั่งตะวันออก... เดิมพื้นที่ตลาดต้นลำไย เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำปิง ต่อมาชาวบ้านได้นำต้นลำไยมาปลูกจึงมีลักษณะเป็นสวนลำไย...” จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีการทำสวนลำไยในเชียงใหม่ตามที่ราบลุ่มบ้างแล้ว ซึ่งมีอยู่ก่อนจะมีการก่อตั้ง

⁷ Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์), “กิจการในกระทรวงพาณิชย์แลคมนาคม ประมาณปี 2470-2472”, (เผยแพร่ 23 เมษายน 2565), สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566, <https://www.youtube.com/watch?v=2mYO7AYqzh4>.

⁸ สุภาภรณ์ อาภาวิชชุตม์ และ ดวงจันทร์ อาภาวิชชุตม์ เจริญเมือง, บก. *เรื่องเล่าจาวกาด เล่ม ๑*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์: มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมือง, 2547), 122.

⁹ พิชัย สราญรมย์, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*, 8; พงศ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 3-4; พาวิณ มะโนชัย, *ลำไย*, 4; กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 1.

ตลาดต้นลำไยในพ.ศ.2492¹⁰ และจากคำบอกเล่าในหนังสือเรื่อง *ชีวิตแสนสุขในเชียงใหม่* มีการกล่าวถึงการปลูกลำไยที่แพร่ไปยังพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างบริเวณแถวช่างเคียน โดยเล่าว่าหอพักที่เขาค่ายอยู่บริเวณที่คุ้มวังตาล¹¹ มีบ้านพักหลายหลังปลูกตามพื้นที่ว่างในสวนลำไย ช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคมของทุกปี ลำไยทุกต้นให้ผลดกมาก และยิ่งเล่าอีกว่าลำไยที่คุ้มวังตาลมีหลายชนิด ทั้งเขียวเขียว กะโหลก สีชมพู อีตอ ฯลฯ และยิ่งกล่าวถึงว่าในช่วงที่ต้นลำไยออกดอกใหม่ๆ จะมีคนจากตลาดลำไยมาตีราคาเหมาซื้อทั้งสิ้น¹²

ต่อมาเมื่อลำไยเริ่มสามารถปลูกลำไยในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ได้ ก็เริ่มแพร่ขยายการปลูกไปยังจังหวัดใกล้เคียงอย่างลำพูนด้วย ดังข้อมูลในหนังสือ *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม* กล่าวถึง “ที่บ้านหนองช่างเคียน จังหวัดลำพูน ตัดแม่ น้ำปิง พบว่ามีลำไยต้นหนึ่งสามารถให้ผลผลิตคิดเป็นรายได้มากกว่า 10,000 บาท ในพ.ศ.2510 เป็นที่กล่าวขานถึง ลำไยต้นหมื่น เป็นประจำ”¹³ ข้อมูลในส่วนนี้ช่วยชี้ให้เห็นได้ว่า ทศวรรษ 2500 ลำไยกลายมาเป็นผลไม้ที่มีการค้าขายแล้ว เมื่อลำไยมีการขยายพื้นที่การปลูกออกไปก็อาจคาดการณ์ได้ว่าลำไยเป็นผลไม้ที่มีการค้าขายได้รายได้ดี แต่ทว่าการค้าขายลำไยตั้งแต่หลังช่วงพ.ศ.2439-2510 ยังคงเป็นเพียงการค้าขายภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่และยังไม่ได้ความสนใจที่จะสนับสนุนให้ลำไยเป็นผลไม้สำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องด้วยลำไยไม่ใช่ผลไม้ที่จำเป็นจะต้องรับประทานทุกวันเหมือนกับข้าว และลำไยไม่ใช่วัตถุดิบที่นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันได้เหมือนฝ้ายที่แปรรูปเป็นเสื้อผ้าได้ แต่เพราะสรรพคุณของลำไยที่เป็นยาตามความเชื่อของชาวจีน ประกอบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ของไทยที่เปลี่ยนแปลงในช่วงหลัง พ.ศ.2500 เป็นต้นมา มีส่วนทำให้ในเวลาต่อมาลำไยถึงเป็นที่นิยมมากขึ้นและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐทั้งในแง่การเพาะปลูกและการตลาด ซึ่งผู้เขียนได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันผ่านแต่ละประเด็นในบทความและเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวเพียงพอที่จะสนับสนุนว่าลำไยเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยในเวลาต่อมาได้

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 26.

¹¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, อ้างคำว่า “คุ้ม, (คุ้มในทางเหนือเป็นคำที่ใช้เรียกบ้านเจ้านายฝ่ายเหนือ)” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2565, <https://dictionary.orst.go.th/>.

¹² รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน, *ชีวิตแสนสุขในเชียงใหม่*, พิมพ์ครั้งที่1 (กรุงเทพฯ: บ้านมงคล, 2554), 156-157.

¹³ พงศ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 4.

นอกจากนี้แล้ว เนื่องด้วยงานศึกษาเกี่ยวกับลำไยที่พบเจอส่วนใหญ่มาอย่างไม่มีการศึกษาที่อยู่ในลักษณะงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของลำไยมากนัก และมักจะเป็นเรื่องราวที่เฉพาะเจาะจงไปในทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ความสำคัญของลำไยและการเพาะปลูกลำไย พันธุ์ลำไยในประเทศไทย การทำลำไยนอกฤดู การจัดการตลาดและการค้าลำไย เป็นต้น ผู้เขียนจึงเกิดความสนใจที่จะนำเสนอแนวทางการบอกเล่าเรื่องราวของลำไยที่แตกต่างออกไป โดยอาศัยการศึกษาทบทวนงานเขียนต่างๆ ที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับลำไยหรือพอที่จะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและเขียนงานชิ้นนี้ขึ้นมาได้

ในส่วนของการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับลำไย ผู้เขียนได้แบ่งงานออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มงานศึกษาด้านความรู้ทั่วไปและการเกษตรเกี่ยวกับลำไย กลุ่มงานศึกษาประเภทงานวิจัยเกี่ยวกับลำไย และกลุ่มงานศึกษาเชิงทฤษฎีหรือแนวพินิจที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

กลุ่มงานศึกษาด้านความรู้ทั่วไปและการเกษตรเกี่ยวกับลำไยมักจะศึกษาและให้ข้อมูลหรือเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นข้อมูลทั้งประวัติศาสตร์ด้านถิ่นกำเนิด การแพร่กระจายการปลูกลำไย ข้อมูลลักษณะทางพฤกษศาสตร์ลำไย พันธุ์ลำไย รวมไปถึงข้อมูลด้านการเกษตรอย่างสภาพภูมิศาสตร์และพื้นที่การปลูกลำไย การขยายพันธุ์ การปลูกลำไย การดูแลรักษา เป็นต้น เช่น เรื่อง *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย* (2532) โดย พิชัย สราญรมย์ ศึกษาเกี่ยวกับลำไยที่ให้ข้อมูลย้อนหลังไปไกลมากที่สุดเท่าที่สามารถจะหาได้ คือ พ.ศ.2527-2528 ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมาของลำไย เช่น ถิ่นกำเนิดของลำไย การแพร่กระจายการปลูกลำไย ความสำคัญและประโยชน์ของลำไย การบันทึกเกี่ยวกับลำไยในอดีต ประวัติความเป็นมาของลำไยในไทย เป็นต้น และยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของลำไย เช่น ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ พันธุ์ลำไยที่ค้นพบ และยังให้ข้อมูลทางด้านการเกษตร อย่างสภาพภูมิศาสตร์และพื้นที่การปลูกลำไย การขยายพันธุ์ การปลูกลำไย การดูแลรักษา โรคและแมลงศัตรูลำไยและการป้องกันกำจัด การเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดการหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมไปถึงตลาดและการส่งออกลำไย

ส่วนเรื่อง *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม* (2542) โดยพงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ดุษฎี ณ ลำปางและรวิไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย นอกจากจะเป็นงานศึกษาที่ให้ความรู้พื้นฐานและความรู้ทางการเกษตรเช่นเดียวกับงานชิ้นแรก ยังเป็นงานที่พยายามศึกษาวิจัยการปลูกและผลิตลำไย การจัดการ การแปรรูป การตลาด และการส่งเสริมพัฒนาอย่างจริงจังในพ.ศ. 2539-2542 โดยหวังให้งานชิ้นนี้สามารถช่วยสนับสนุนการพัฒนาการปลูกและผลิตลำไยของ

เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากเห็นว่า ในช่วงพ.ศ.2539 เป็นปีที่ลำไยติดผลโดยธรรมชาติมากจนสามารถที่จะนำไปแปรรูปเป็นลำไยแห้งและกระป๋อง ส่งออกสร้างรายได้ให้ประเทศได้ถึง 5,000 ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการปลูกและผลิตลำไย โดยกำหนดให้ลำไยเป็นผลไม้ยอดเยี่ยม 1 ใน 4 ชนิดที่จะต้องผลักดันให้เกษตรกรขยายการปลูกและการผลิตอย่างจริงจัง และนำไปสู่การแข่งขันเชิงอุตสาหกรรมได้ดียิ่งขึ้น¹⁴ จึงให้ความสำคัญในแง่อุตสาหกรรมมากกว่า

ส่วนกลุ่มงานศึกษาประเภทงานวิจัยเกี่ยวกับลำไย เช่น *การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือ (2542)* โดย น้อม ธิเบศร์ ที่ศึกษาเฉพาะช่วงพ.ศ. 2540-2541 ซึ่งให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตลำไยของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือนั้นมีลักษณะอย่างไร เป็นประโยชน์ต่อผลผลิตลำไยของเกษตรกรหรือไม่ สามารถพัฒนาคุณภาพของผลผลิตลำไยได้หรือไม่ และเกษตรกรประสบปัญหาอุปสรรคในการผลิตลำไยอย่างไรบ้าง โดยสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง และวิเคราะห์เชื่อมโยงกับปัจจัยโดยรอบของเกษตรกรเอง เพื่อให้ทราบสถานภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือ และเห็นถึงการใช้นโยบายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกและบำรุงรักษาลำไย เช่น การขำกิ่ง การคลุมโคนต้นลำไย การปลูกพืชแซมในสวนลำไย การบังคับให้ลำไยออกดอกติดผล การตัดแต่งกิ่งลำไย การให้น้ำและการใช้ปุ๋ยลำไย การใช้ฮอร์โมนหรือสารเร่งในลำไย การป้องกันกำจัดศัตรูพืชลำไย เป็นต้น ศึกษาวิทยาการหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น การคัดคุณภาพผลผลิตลำไย การจำหน่าย การแปรรูปผลผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลำไย รวมไปถึงอุปสรรคและปัญหาที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาการตลาดลำไย ปัญหาการรวมกลุ่ม ปัญหาเกษตรกรขาดความรู้ ศักยภาพในการผลิต ปัญหาแรงงานและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิตลำไย

ขณะที่กลุ่มงานศึกษาเชิงทฤษฎีหรือแนวพินิจที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้แก่งาน เรื่อง “Thailand’s Last Peasant” (2015) โดย โรเบิร์ต เดย์ลีย์ (Robert Dayley) และอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (Attachak Sattayanurak) เดย์ลีย์และอรรถจักร์ได้ศึกษาผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชนบทไทย โดยมองว่าข้อมูลที่หาได้ในชนบทนั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเกษตรกรรมในประเทศไทย จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนหนึ่งภาคเหนือที่พูดถึงการเปลี่ยนแปลงในชนบทตลอดช่วงชีวิตของเขา และยังเห็นถึงข้อควรระวัง

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, คำนำ.

เกี่ยวกับแนวคิดแบบคงที่ ซึ่งถูกนำมาใช้อธิบายเศรษฐกิจการเมืองร่วมสมัยของไทย ผ่านการวิเคราะห์การใช้และให้ความหมายของ “ชาวนา” ว่าการใช้แนวคิดดังกล่าวนั้นบดบังวิวัฒนาการของชนบทไทยอย่างไร รวมทั้งมองว่า การผลิต การบริโภค ความสัมพันธ์ทางสังคม การดำรงชีวิต และปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับรัฐ เป็นเครื่องหมายสำคัญของการเปลี่ยนแปลงไร่ นา ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา¹⁵

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทความชิ้นนี้คือการสัมภาษณ์ โปธิ์ สิงห์ชัย ชาวนาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน ที่ยืนยันว่าเขาคือชาวนาคนเดียวที่เหลืออยู่ในหมู่บ้าน ผ่านการสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาวนาในหมู่บ้านและการเปลี่ยนแปลงของไร่ นา อันเป็นเรื่องราวและรายละเอียดที่มาจากตัวของเกษตรกรเองตามช่วงเวลาที่เขาพบเจอ พร้อมกับเชื่อมโยงไปกับบริบททางประวัติศาสตร์ อย่างสภาพท้องถิ่นของไทย แนวโน้มของประเทศ และการค้าทางการเกษตรของไทยผ่านช่วงเวลาตั้งแต่พ.ศ.2493 ถึง 2557 ประสบการณ์ตลอดระยะเวลา 60 กว่าปี ในช่วงชีวิตของเขานั้นทำให้เราเห็นได้ว่าชนบทไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวล้วนมีส่วนเกี่ยวข้อง และการเกษตรในหมู่บ้านที่เปลี่ยนไปจากการทำไร่ นาไปสู่การทำสวนลำไยเพิ่มมากขึ้นในช่วงพ.ศ.2533 อันเนื่องมาจากความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้น และภาคเหนือยังเป็นพื้นที่ในการผลิตผลผลิตลำไยที่สำคัญของประเทศไทยในขณะนั้น¹⁶ ยังเป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้ รวมถึงการปรับตัวของชาวนาในชนบทไทยตามการเปลี่ยนแปลงในประเทศ การวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลและลักษณะการเขียนของงานเขียนข้างต้น สามารถช่วยเป็นแนวทางการเขียนบทความชิ้นนี้ได้จากการศึกษาทบทวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับลำไยในเบื้องต้น ผู้เขียนได้เลือกใช้ข้อมูลความรู้ที่ได้จากงานเขียนในกลุ่มงานศึกษาด้านความรู้ทั่วไปและการเกษตรเกี่ยวกับลำไยทั้งสองเรื่องมาเป็นข้อมูลหลักฐานหลัก ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าเป็นงานเขียนที่ดูน่าเชื่อถือและมีข้อมูลเพียงพอตามความต้องการของบทความเรื่องนี้

นอกจากนี้แล้ว บทความนี้ยังเห็นว่า งานศึกษาเรื่อง *ลำไย* (2543) โดย พาวิน มะโนชัย เกี่ยวข้องในช่วงเวลาที่บทความนี้สนใจ จึงใช้งานศึกษานี้มาเป็นส่วนหนึ่งในข้อมูลหลักฐาน

¹⁵ Robert Dayley and Attachak Sattayanurak “Thailand's Last Peasant”, *Journal of Southeast Asian Studies* 47, No. 1 (February 2016): 42, accessed March 5, 2023, <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-southeast-asian-studies/article/thailands-last-peasant/6878A6821810DCFF615290B4B7B66E46>.

¹⁶ *ibid.*, 44-46.

เนื่องด้วยงานศึกษาทั้ง 3 กลุ่มให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับลำไยไปในทิศทางเดียวกันในแง่ของประวัติศาสตร์ด้านถิ่นกำเนิด การแพร่กระจายการปลูกลำไย ข้อมูลลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ลำไย พันธุ์ลำไย รวมไปถึงข้อมูลด้านการเกษตรอย่างสภาพภูมิศาสตร์และพื้นที่การปลูกลำไย การขยายพันธุ์ การปลูกลำไย การดูแลรักษา เป็นต้น และยังให้ข้อมูลในเรื่องของมูลค่าการส่งออกลำไยและด้านการตลาดลำไยเบื้องต้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมองว่างานศึกษาขั้นต้นดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องบ้าง เช่น ข้อมูลที่เป็นตัวเลขอาจมีบางจุดที่ใส่เครื่องหมายผิดพลาดหรือมีการคำนวณตัวเลขที่คาดเคลื่อนไปบ้าง ในจุดนี้จึงจำเป็นต้องตรวจสอบให้ถี่ถ้วนและเปรียบเทียบข้อมูลตัวเลขกับหลักฐานขั้นต้นขั้นอื่นๆ ด้วย แต่เนื่องด้วยระยะเวลาที่จำกัดทำให้ผู้เขียนไม่สามารถเทียบเคียงข้อมูลตัวเลขให้ชัดเจนได้ กระนั้นข้อมูลโดยรวมยังคงน่าเชื่อถือได้เพราะตัวเลขส่วนใหญ่ยังให้ข้อมูลที่ตรงกัน และงานศึกษาดังกล่าวไม่ได้ให้ข้อมูลในแง่ของมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในขณะนั้น ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับลำไยอย่างไรบ้าง

นอกจากหลักฐานที่ได้กล่าวไปแล้ว บทความเรื่องนี้ยังเป็นการพยายามของผู้เขียนที่ได้นำเอาข้อมูลหลักฐานจาก *วารสารเกษตร* มาใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอในส่วนเนื้อหาของบทความร่วมด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่างานศึกษาเกี่ยวกับลำไยมีการใช้หลักฐานประเภทวารสารเป็นข้อมูลน้อยมาก บทความเรื่องนี้จึงได้พยายามที่จะนำหลักฐานประเภทวารสารมาใช้ในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันทางการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับลำไยในช่วงพ.ศ.2530-2550¹⁷

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของลำไย

ลำไยมีประวัติความเป็นมาอย่างไรและเหตุใดลำไยถึงกลายมาเป็นผลไม้ส่งออกสำคัญของไทยได้นั้น คงไม่ใช่แค่เพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจเท่านั้น การที่ลำไยจะกลายมาเป็นที่นิยมและสามารถรชยับมามีความสำคัญเป็นผลไม้ส่งออกได้ ย่อมต้องมีที่มาที่ไป ซึ่งการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับลำไยหรือก็คือเราควรรู้จักลำไยก่อน จึงมีความสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจได้ว่าทำไม “ลำไย” ถึงเป็นผลไม้ที่สร้างมูลค่าให้แก่ประเทศได้ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

¹⁷ ในส่วนนี้อาจทำให้บทความเรื่องนี้ยังคงมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง เพราะด้วยระยะเวลาที่จำกัดทำให้ไม่สามารถจะวิเคราะห์หลักฐานจาก*วารสารเกษตร*ได้ละเอียดครบถ้วนมากนัก จึงถือเป็นข้อบกพร่องที่ควรจะต้องปรับปรุงต่อไปในอนาคต

ถิ่นกำเนิดของลำไย การแพร่กระจายของลำไย

จากข้อมูลที่ปรากฏในงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับลำไยในช่วงพ.ศ.2530 เป็นต้นมาพบว่ามี การสันนิษฐานว่าถิ่นกำเนิดของลำไยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนและคาดว่าประเทศจีนมี การปลูกลำไยมานานหลายพันปี เห็นได้จากหนังสือ *Ru Ya* ที่เขียนขึ้นในพ.ศ.110 กล่าวถึงลำไย ไว้ และในวรรณกรรม *Nam Fong Taol Yuk Chang* ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ เป็นวรรณกรรมเล่มแรกที่มีการบรรยายเกี่ยวกับลักษณะพฤกษศาสตร์ของลำไยไว้ ได้กล่าวถึงว่า พบต้นไม้นี้อยู่ทางตอนใต้ของจีนและให้ชื่อต้นไม้วว่า “Lungan” ต่อมาเมื่อเกิดการค้นพบเส้นทาง ไปจีนในพ.ศ.1514 และชาวยุโรปได้เดินทางไปจีนและได้เขียนบันทึกถึงลำไยและลั่นจีเอาไว้ ตั้งแต่พ.ศ.1585 ต่อมาผลไม้ทั้งสองชนิดนี้จึงเป็นที่สนใจของนักพฤกษศาสตร์และชาวตะวันตก มากขึ้น นอกจากนี้ในพ.ศ.1921 จอร์จ ไวด์แมน กรอฟฟ์ (George Weidman Groff) ได้กล่าว ไว้ว่า ลำไยและลั่นจีเป็นไม้ผลที่ได้รับการยกย่องในหมู่คนจีนจนถึงกับมีนักประพันธ์จีนบางท่าน นำชื่อไปแต่งเป็นบทเพลงหรือโคลงกลอน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของไม้ผลทั้ง 2 ชนิดต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมาอย่างช้านาน¹⁸

นอกจากนี้ ในงานศึกษาหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกับลำไยยังได้กล่าวถึงว่า ถิ่นกำเนิดของ ลำไยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน เป็นพืชพื้นเมืองและพบว่าการปลูกมากในมณฑลฟูเจี้ยน มณฑลกวางตุ้ง มณฑลกวางสี และมณฑลเฉสว่น ก่อนที่เวลาต่อมา ลำไยจะแพร่ขยายไปยัง ประเทศอื่นๆ โดยสันนิษฐานว่าลำไยแพร่กระจายจากจีน ไปสู่อินเดีย ลังกา พม่า ฟิลิปปินส์ ยุโรป สหรัฐอเมริกา ในฮาวายและฟลอริดา คิวบา ออสเตรเลีย หมู่เกาะอินเดียตะวันตก เกาะ มาดากัสกา และประเทศเขตร้อนชื้นอื่นๆ รวมถึง ไทย ด้วย¹⁹ ซึ่งประเทศที่อยู่ในเขตร้อน เขต ร้อนชื้นและเขตอบอุ่น ลำไยจะเจริญเติบโตได้ดี ดังนั้นข้อมูลจึงสอดคล้องกันและมีความ น่าเชื่อถือได้ โดยอาจรวมไปถึงความเป็นไปได้ว่าลำไยอาจเป็นพืชพื้นเมืองที่มีอยู่แล้วในแถบ ประเทศข้างต้น เห็นได้จากมีการกล่าวถึงว่า ลำไยเป็นไม้พื้นเมืองของอินเดียและพม่า ก่อนจะ แพร่ขยายไปยังประเทศอื่นๆ²⁰

จากเนื้อหาดังกล่าว ทำให้เกิดข้อสังเกตได้ว่า ประวัติเกี่ยวกับลำไยในงานศึกษาของ ไทยที่ให้ข้อมูลไว้ในลักษณะคล้ายกันนั้น อาจมาจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งหลักฐานเดียวกัน ที่ เจ้าของงานศึกษานั้นๆ พยายามหาข้อมูลได้ตามช่วงเวลาของงานศึกษาแต่ละชิ้น ดังนั้นงานศึกษา

¹⁸ พิชัย สราญรมย์, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*, (จันทบุรี: วิทยาลัยเจ้าฟ้าพรรณณี, 2532), 7-8.

¹⁹ พาวิน มะโนชัย, *ลำไย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เชียงใหม่: สิรินาฎการพิมพ์, 2543), 4.

²⁰ พิชัย สราญรมย์, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*, 3.

เกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของลำไย การแพร่กระจาย และประวัติลำไยในไทยยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่ไม่หลากหลาย หรืออาจยังไม่มีใครศึกษาในประเด็นดังกล่าวอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามข้อมูลดังกล่าวก็ทำให้ทราบถึงประวัติของลำไยในไทยได้ไม่มากนักน้อย

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลำไย ประโยชน์ และคุณค่าของลำไย

ลำไย (Longan) หรือที่ภาษาจีนกลางเรียกว่า “หลงเยียน” แปลว่า “ตามังกร”²¹ จัดเป็นพืชที่อยู่ในตระกูล Sapindaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์หลายชื่อ เช่น *Euphoria longana* Lam, *Nephelium longana* Camb เป็นต้น ลำไยยังเป็นพืชร่วมตระกูลกับลิ้นจี่และเงาะ ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยเช่นกัน²² นอกจากลำไยจะเป็นไม้ในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ยังเป็นไม้ประดับในเขตนานาบางชนิดด้วย แต่ให้ผลได้ดีเฉพาะที่ขึ้นในเขตร้อนและเขตอบอุ่นเท่านั้น เพราะเจริญเติบโตได้ดีกว่า²³ ลำไยเป็นต้นไม้ผลขนาดกลางถึงใหญ่ แผ่กิ่งกว้าง เปลือกไม้สีเทาหรือน้ำตาลปนเทา ใบใหญ่กว่าลิ้นจี่เล็กน้อย เจริญเติบโตแข็งแรง ผลกลมหรือกลมแป้นๆ เนื้อในผลสีขาวหรือขาวนวลใส มีเปลือกเกลี้ยงชั้นนอกหุ้มเนื้อด้านใน เนื้อในหุ้มเมล็ด เนื้ออ่อนจากเมล็ดและเนื้อหนารอบหรืออาจฉะ ผลมีทั้งใหญ่และเล็ก เมล็ดในมีทั้งใหญ่และเล็ก เนื้อมีรสหวานถึงหวานจัด²⁴ ลำไยเจริญเติบโตได้ดีในแหล่งที่มีดินค่อนข้างเหนียว แต่ต้องร่วนซุยและระบายน้ำได้ดี ไม่ชอบพื้นที่แฉะน้ำท่วม ในดินไม่ควรมีตางสูง และลำไยชอบดินที่เป็นกรดอ่อนๆ ทั้งยังต้องการอากาศหนาวเย็น เพื่อช่วยกระตุ้นให้ออกดอกผล ควรปลูกในบริเวณที่แจ้ง แสงแดดส่องถึง ปริมาณน้ำฝนต้องเหมาะสมและเพียงพอ²⁵

อย่างไรก็ตามลำไยถือเป็นผลไม้ที่มีประโยชน์ ตั้งแต่ลำต้นที่เป็นไม้เนื้อแข็งสามารถทำเป็นเครื่องเรือนและใช้ก่อสร้างบ้านเรือนได้ ผลลำไยใช้รับประทานและยังตากแห้งได้เพื่อเก็บไว้รับประทานได้ยาวนานขึ้น ดอกลำไยแห้งใช้ทำยาได้ เมล็ดในสีดำของลำไยมีสารที่คล้ายฟองสบู่ซึ่งชาวจีนสมัยโบราณได้ใช้สารนี้แทนสบู่²⁶ นอกจากนี้ชาวจีนมีการปลูกลำไยไว้เพื่อรับประทานโดยเชื่อว่าลำไยมีสรรพคุณเป็นยา และเชื่อว่าหากกินลำไยอย่างน้อยปีละหนึ่งผลจะโชคดีและมี

²¹ กรมวิชาการเกษตร, ลำไย, 2.

²² พาวิณ มะโนชัย, ลำไย, 5.

²³ พิชัย สราญรมย์, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย, 11.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, 8.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, 10.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, 1.

ชีวิตที่ดี เห็นได้จากหนังสือ *Ben Chao Kang Mu* ซึ่งเขียนโดย ลิชิชาม (Li Shi Chum) กล่าวว่าลำไยมีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลังและรักษาสุขภาพ และลำไยแห้งสามารถนำมาต้มน้ำรับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง²⁷ ลำไยยังมีสรรพคุณอื่นๆ อีกเช่น บำรุงหัวใจ บำรุงประสาท บำรุงเลือด เป็นต้น เนื่องจากลำไยยังมีส่วนประกอบของสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายอีกหลายชนิด รวมทั้งมีน้ำตาลถึง 3 ชนิด คือ กุลโคส ฟรุคโตส และซูโครส ลำไยจึงมีรสชาติดหวาน จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดพบว่างานศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาในช่วงระหว่างพ.ศ. 2530-2550 ล้วนให้ข้อมูลในทำนองที่คล้ายคลึงกันทั้งหมด โดยมุ่งเน้นไปที่การให้ข้อมูลถึงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การให้ความหมายในเชิงวิทยาศาสตร์ การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ด้วยอาจเป็นเพราะข้อจำกัดหลายประการในช่วงเวลานั้นๆ ส่งผลให้การค้นหาข้อมูลได้ไม่หลากหลายนัก ทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลำไยในช่วงเวลานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ก็ถือได้ว่าเป็นข้อมูลสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นสู่การศึกษาเกี่ยวกับลำไยของบทความชิ้นนี้ได้เป็นอย่างดี

ลำไยมีคุณประโยชน์มากมายและยังมีสรรพคุณที่เป็นยาตามความเชื่อ ฉะนั้นจึงไม่แปลกที่ลำไยจะเป็นผลไม้ที่มีความต้องการในการบริโภค และกลายมาเป็นไม้ผลทางเศรษฐกิจที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น อันส่งผลให้เกิดการสนับสนุนทั้งด้านพื้นที่การเพาะปลูกลำไย การส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งส่งเสริมด้านการตลาด การศึกษา วิจัย ทดลอง และผลักดันลำไยให้เป็นผลไม้ส่งออกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกและสร้างมูลค่าให้แก่ประเทศไทยตามความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น จึงนำมาสู่การผลิตความรู้ในแวดวงวิชาการการเกษตรเกี่ยวกับลำไยอย่างชัดเจนมากขึ้นในช่วงพ.ศ.2530-2550

ก่อนยุคทองของลำไย พ.ศ.2530-2539

ลำไยเป็นผลไม้ที่พบได้ทางภาคเหนือของไทยมาอย่างยาวนาน แต่ยังไม่เป็นที่นิยม เพราะเป็นลำไยพันธุ์พื้นเมืองที่มีผลขนาดเล็กและเนื้อน้อย อีกทั้งรสชาติก็ไม่ได้ดีนักจึงไม่เป็นที่นิยมรับประทานกัน จนกระทั่งลำไยพันธุ์ดีได้เข้ามาในช่วงพ.ศ.2439 และมีการขยายพันธุ์ก่อนจะแพร่ขยายการปลูกออกไปในหลายพื้นที่²⁸ สำหรับแหล่งปลูกลำไยที่สำคัญของประเทศไทยคือ

²⁷ กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 1.

²⁸ พันธุ์ลำไยในไทยที่มาจาก การขยายพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์ในเวลาต่อมา เช่น ลำไยเคียวหรือลำไยเถา พันธุ์ตอหรือพันธุ์ดีดอ พันธุ์ชมพู พันธุ์เบี้ยวเขียว พันธุ์แห้วหรืออีแห้ว พันธุ์ฟวงทอง พันธุ์แดงหรืออีแดง

จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย นอกจากนี้ยังมีการปลูกที่จังหวัดอื่นๆ อีก เช่น พะเยา ลำปาง น่าน ตาก กำแพงเพชร เลย และจันทบุรี เป็นต้น²⁹ พันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกกันคือ พันธุ์ตอหรืออีดอ เนื่องจากเป็นพันธุ์เบาที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก่อนพันธุ์อื่นและออกดอกติดผลค่อนข้างสม่ำเสมอทุกปี ดูแลรักษาง่าย ให้ผลผลิตดี ขนาดผลใหญ่และรสชาติหวาน ซึ่งตรงตามความต้องการของตลาด รองลงมาคือพันธุ์แห้ว พันธุ์สีชมพู พันธุ์เบี้ยวเขียว และพันธุ์อื่นๆตามลำดับ³⁰

เมื่อลำไยได้รับความนิยมหรือมีความต้องการในการบริโภคเพิ่มขึ้น จึงเริ่มเป็นผลไม้ที่มีการค้าขายมากขึ้น และกลายมาเป็นหนึ่งในผลไม้ส่งออกสำคัญหรือไม้ผลเศรษฐกิจของไทยที่สร้างรายได้เข้าประเทศได้อย่างมหาศาล ซึ่งในระหว่างพ.ศ.2530-2539 ถือว่าเป็นช่วงปีที่ลำไยสามารถเข้าสู่การเป็นผลไม้ส่งออกสำคัญมากขึ้น และได้รับความสนใจจากเกษตรกรและภาครัฐ ทั้งในแง่ของการส่งเสริมการปลูก และมีการส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิต ส่งเสริมการวิจัยหรือการศึกษาเกี่ยวกับลำไย เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาลำไย ไม่ว่าจะเป็นแง่ของปริมาณหรือคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมด้านการตลาด เป็นต้น พัฒนาการในช่วงระยะเวลาแรกจึงเป็นเหมือนการบุกทางไปสู่ยุคทองของลำไยในช่วงระยะเวลาที่สอง

ลำไยในฐานะ “ไม้ผลเศรษฐกิจ” หนึ่งในผลไม้ส่งออกที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

ลำไยจัดอยู่ในประเภท พืชสวน กลุ่มพืชผล หรือ ผลไม้ ส่วนใหญ่จะใช้จากผลเป็นหลัก มักเป็นกลุ่มพืชที่มีอายุยืน ใช้เวลานานในการเติบโตให้ผลผลิต หลายชนิดจึงมีราคาแพง³¹ ในปัจจุบันลำไยถือเป็น “ผลไม้หรือไม้ผลเศรษฐกิจ” สำคัญของไทย อย่างไรก็ตามข้อมูลจากงานเขียนหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับลำไยในช่วงพ.ศ.2530-2550 ที่หาได้ล้วนเรียกลำไยว่าเป็นผลไม้หรือไม้ผลเศรษฐกิจทั้งสิ้น กระนั้นผู้เขียนยังไม่สามารถค้นพบข้อมูลหลักฐานที่แน่ชัดได้ว่าลำไย

หรือแดงกลม พันธุ์เหลืองหรืออี่เหลือง พันธุ์ดำหรืออี่ดำ หรือกะโหลกดำ เป็นต้น โปรดดูใน พิชัย สราญรมย์, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*, 9; พงศ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 22-30; พาวิณ มະโนชัย, *ลำไย*, 21-24; กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 15-18.

²⁹ กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 1.

³⁰ *เรื่องเดียวกัน*, 3.

³¹ ไม่ระบุชื่อผู้เขียน, *พืชเศรษฐกิจ สินค้าสร้างรายได้ในครัวเรือนและประเทศ*, สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน), สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=40.

ถูกเรียกเป็นไม้ผลเศรษฐกิจตั้งแต่เมื่อใด จากข้อมูลเกี่ยวลำไยในหัวข้อประวัติความเป็นมา ความสำคัญของลำไยที่ได้กล่าวถึงไปก็พอจะช่วยสนับสนุนได้ว่า ลำไยเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในแง่ของการบริโภคเพราะอุดมไปด้วยคุณค่าและวิตามินต่างๆ เป็นแหล่งพลังที่เป็นประโยชน์และยังสามารถส่งออกเป็นวัตถุดิบหรือแปรรูปเป็นสินค้าส่งไปขายยังประเทศต่างๆ สร้างรายได้กลับเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น ในพ.ศ.2530 มีการส่งออกลำไยอยู่ที่มูลค่าราว 1.72 ร้อยล้านบาท ในพ.ศ.2539 มูลค่าการส่งออกลำไยก้าวกระโดดไปอยู่ที่ประมาณ 2.95 พันล้านบาท³² เป็นต้น

ลำไยถือเป็นผลไม้ส่งออกที่สร้างมูลค่าให้ประเทศได้อย่างมหาศาล ซึ่งช่วงพ.ศ.2530 มีมูลค่าการส่งออกลำไยที่ต่างจากพ.ศ.2539 อย่างเห็นได้ชัด ผู้เขียนจึงเกิดคำถามขึ้นว่าเหตุใดมูลค่าการส่งออกลำไยถึงเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อเส้นทางการเป็นไม้ผลเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว

การเพิ่มขึ้นของการขยายพื้นที่เพาะปลูกลำไยหลังพ.ศ.2529

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าลำไยเป็นผลไม้ที่มีการค้าขายมานานแล้ว โดยเริ่มมีการค้าขายภายในประเทศก่อน คาดว่าเริ่มในช่วงพ.ศ.2470-2472 ต่อมาในช่วงพ.ศ.2510 มีการปลูกสวนลำไยในจังหวัดลำพูนซึ่งให้ราคาดี ซึ่งอาจมีส่วนจูงใจให้เกษตรกรในภาคเหนือสนใจที่จะมาปลูกลำไยมากขึ้น อีกทั้งยังพบข้อมูลด้วยว่าเกษตรกรในหมู่บ้านศรีประดู่ ตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้หันมาสนใจปลูกลำไยเพิ่มมากขึ้นหลังช่วงพ.ศ.2529 เพราะเห็นว่าจังหวัดลำพูนมีการค้าขายลำไยที่ได้ราคาดีมาก³³

ทั้งนี้เดิมทีแหล่งปลูกลำไยสำคัญของไทยในภาคเหนือก็คือ เชียงใหม่ ลำพูน และ เชียงราย ก่อนจะมีการแพร่ขยายการปลูกลำไยไปยังพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น ช่วงก่อนพ.ศ.2529 ลำไยก็เป็นผลไม้ที่มีการส่งออกไปขายยังต่างประเทศและทำรายได้เข้าประเทศอยู่แล้ว เช่น ในพ.ศ.2519 ไทยส่งออกลำไยสดไปยังตลาดหลักอย่าง สิงคโปร์ ฮองกง มาเลเซีย เป็นมูลค่าถึง 39.1 ล้านบาท หรือ พ.ศ.2523 ที่ไทยส่งออกลำไยสดเป็นมูลค่าถึง 92 ล้านบาท และ พ.ศ.2526

³² พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 6.

³³ มิตรารมณ สิริเดช และ วัชรีย์ ศรีคำ, “ผลกระทบของ ‘ล้งจีน’ ต่อเกษตรกรสวนลำไยในกระแสนการเปลี่ยนผ่าน: กรณีศึกษาหมู่บ้านศรีประดู่ ตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 10, (กรกฎาคม/ธันวาคม 2562): 131.

ไทยส่งออกลำไยสดเป็นมูลค่าถึง 297 ล้านบาท³⁴ จากตัวเลขมูลค่าการส่งออกลำไยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงต้น จึงไม่แปลกที่จะเกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรในภาคเหนือสนใจทำสวนลำไยกันเพิ่มขึ้น ประกอบภาครัฐมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมทางภาคการเกษตรของไทยด้านการเพิ่มปริมาณผลผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตสินค้าเกษตรของประเทศ เห็นได้จากแนวทางการพัฒนาของภาครัฐผ่าน “แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ”

จากการศึกษา “แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ” ตั้งแต่ฉบับที่ 1-5 เริ่มที่ พ.ศ.2504 ไปจนถึง พ.ศ.2529 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการเกษตรและการส่งออก มีส่วนต่อการส่งเสริมและสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับลำไย คือ แผนพัฒนา ฉบับที่ 1-4 จะเน้นการพัฒนาการเกษตรของไทยเป็นหลัก โดยเน้นไปที่การส่งเสริมให้มีการเพิ่มปริมาณผลผลิตและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร และมีการสนับสนุนการส่งออกสินค้าเกษตรเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะเป็นการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจสำคัญ ทั้งเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออกเป็นหลัก เช่น ข้าว ยาง ข้าวโพด ปอ มันสำปะหลัง เป็นต้น³⁵

ทั้งนี้ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 1-4 การส่งออกผลไม้ยังมีปริมาณน้อยและไม่ได้มีการระบุชนิดของไม้ผลอย่างชัดเจน แต่กล่าวว่าเป็นไม้ผลอื่นๆ โดยส่วนมากจะเป็นการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และส่วนใหญ่จะเป็นการส่งออกผลไม้สด เช่นในพ.ศ.2510 มีปริมาณการส่งออกผลไม้สด 22.39 ล้านตัน มูลค่า 41.86 ล้านบาท ผลไม้ 4 อันดับแรกคือ มะขาม ส้ม มะนาว และกล้วย ก่อนที่ต่อมาจะขยายไปสู่ผลไม้ชนิดอื่นๆ ทั้งสดและแปรรูป ในช่วงพ.ศ.2521 รัฐบาลเริ่มมีการส่งเสริมการส่งออกผลไม้อย่างจริงจังและมีการเผยแพร่โฆษณาไม้ผลของไทยผ่านสื่อมวลชนในต่างประเทศให้เป็นที่รู้จัก มีผลให้การส่งออกไม้ผลมีตลาดขยายเพิ่มขึ้น³⁶ ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านการส่งออก กระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงเป็นช่วงที่มีการส่งออกสินค้าเกษตรอย่างจริงจัง ส่งผลให้การส่งออกไม้ผลสดของไทยขยายตัวขึ้น โดยส่วนใหญ่จะส่งออกไปยังตลาด

³⁴ พิชัย สราญรมย์, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*, 1 และ 235.

³⁵ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1.2 (พ.ศ.2507-2509)*, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 53, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

³⁶ ดวงวรรพร สิทธิเวทย์, *การศึกษสถานภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร: ไม้ผลเพื่อการส่งออก*, กองนโยบายและวางแผนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2542), 33.

หลักอย่าง ฮองกง มาเลเซีย และสิงคโปร์ และมีตลาดเป้าหมายคือ ญี่ปุ่น ประเทศในยุโรปและอเมริกา ผลไม้ที่ส่งออกได้แก่ ทุเรียน ลำไย เงาะ มะม่วง และส้มโอ โดยมีการส่งออกไปยังตลาดหลักมากกว่าตลาดเป้าหมาย³⁷ ประกอบกับแผนพัฒนาฯ ทั้ง 5 ฉบับ มีการเร่งรัดปฏิรูปที่ดินส่วนหนึ่งเพื่อส่งเสริมการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ทำให้แนวทางดังกล่าวมีส่วนช่วยส่งเสริมการขยายพื้นที่การเพาะปลูกลำไยในภาคเหนือได้

จากข้อมูลข้างต้น จึงสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้เขียนมองว่าช่วงเวลาหลังพ.ศ.2529 เป็นช่วงเวลาของการขยายพื้นที่เพาะปลูกลำไยที่เพิ่มขึ้น เพราะจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านการส่งออกและเป็นช่วงปีที่มีการส่งออกอย่างจริงจัง ทำให้สินค้าทางการเกษตรได้รับประโยชน์ในการขยายตลาดส่งออกเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงผลไม้ส่งออกอย่าง ลำไย ด้วยเช่นกัน และการขยายพื้นที่เพาะปลูกลำไยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมา

การส่งเสริมและการสนับสนุนของภาครัฐหรือเอกชนในพ.ศ.2530-2539

อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาฯ ทั้ง 5 ฉบับยังมีการส่งเสริมการวิจัย ค้นคว้า ทดลองที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอีกด้วย การเร่งปฏิรูปที่ดินเพื่อเร่งการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรและยังสนับสนุนในด้านการขยายสินเชื่อทางการเกษตรด้วย อาจกล่าวได้ว่าแนวทางดังกล่าวเป็นการเปิดทางให้มีการส่งเสริมการตลาดลำไยมากขึ้น รวมไปถึงการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับลำไยร่วมด้วย ข้อมูลในช่วงพ.ศ.2530-2539 แสดงให้เห็นว่าการค้าและการตลาดลำไยของประเทศไทยขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ภาครัฐมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการส่งออก โดยใช้นโยบายการแลกเปลี่ยนเงินตราที่เหมาะสม กำหนดมาตรการหลายอย่างที่ขยายตลาดและสินค้าให้มากขึ้น ปรับปรุงคุณภาพของสินค้าให้ดีขึ้น อีกทั้งยังได้กำหนดให้ผลไม้ 27 ชนิด รวมทั้งลำไยควรได้รับการส่งเสริมการผลิตเนื่องจากมีโอกาสในการขยายการผลิตและการตลาดทั้งในและต่างประเทศ³⁸ ดังนั้นใน พ.ศ.2530-2534 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยของไทยจึงเพิ่มขึ้น ดังตารางดังต่อไปนี้

³⁷ *เรื่องเดียวกัน*, 33.

³⁸ ส้มโอ ส้มต่างๆ มังคุด มะละกอ มะม่วง มะขาม มะม่วงหิมพานต์ ทุเรียน ลิ้นจี่ ฝรั่ง ลำไย กล้วยหอม เงาะ น้อยหน่า แตงโม ชมพู ฝรั่ง ขนุน ขนนจ๊าดตะ กระท้อน กล้วยน้ำว้า กล้วยไข่ มะนาว ละมุด ลางสาด ลองกอง สตรอเบอร์รี่ ดู *เรื่องเดียวกัน*, 34.

ตารางที่ 1: ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยพ.ศ.2530-2534

พ.ศ.	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ราคาต่อตัน
2530	4,863	172.187	35407.57
2531	21,423	525.828	24545.02
2532	6,766	221.293	32706.62
2533	23,933	556.051	23233.65
2534	12,748	452.400	35487.92

ที่มา : ลำไย:ไม่ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม, 2542.³⁹

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าในแต่ละปี ปริมาณโดยรวมของลำไยมีการส่งออกไม่เท่ากัน และมูลค่าการส่งออกก็มีความผันผวนขึ้นลงในแต่ละปี อย่างในพ.ศ.2530 มีปริมาณการส่งออกน้อยกว่าพ.ศ.2531 และมูลค่าที่ได้รับก็ต่างกันอย่างมาก แต่ที่น่าสนใจคือ ราคาต่อตันของลำไยทั้งสองปีไม่ได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย หรือก็คือราคาซื้อขายลำไยต่อตันเมื่อคำนวณออกมาแล้วพบว่าในพ.ศ.2530 สูงกว่าพ.ศ.2531 กล่าวให้เข้าใจง่ายก็คือราคาซื้อขายลำไยต่อตันพ.ศ. 2530 แพงกว่าพ.ศ.2531 หลังจากนั้นปริมาณส่งออกลำไยยังคงเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไป ส่วนหนึ่งเพราะโดยธรรมชาติลำไยมักจะให้ผลผลิตปีเว้นปี บางปีติดดอกมากก็จะให้ผลผลิตมาก บางปีติดดอกน้อยก็จะให้ผลผลิตน้อย ทำให้ปริมาณผลผลิตลำไยในแต่ละปีไม่สม่ำเสมอ จึงส่งผลต่อปริมาณการส่งออกในแต่ละปี⁴⁰ และด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องไปกับราคาซื้อขายต่อตันในแต่ละปีที่ไม่เท่ากัน สังเกตได้จากราคาซื้อขายลำไยต่อตันที่เพิ่มขึ้น-ลดลงแบบปีเว้นปี ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าปีที่ปริมาณการส่งออกลำไยน้อย เป็นปีที่ลำไยให้ผลผลิตน้อย ราคาซื้อขายต่อตัน

³⁹ ข้อมูลตัวเลขที่กล่าวถึงในตาราง เป็นข้อมูลย้อนหลังที่หาได้ใกล้เคียงมากที่สุด เนื่องด้วยระยะเวลาจำกัดทำให้ไม่สามารถหาข้อมูลที่แม่นยำที่สุดได้ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบแล้วพร้อมกับเทียบเคียงตัวเลขจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ พบว่าข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันจึงยึดเอาข้อมูลในงานศึกษาชิ้นนี้เป็นหลัก กระนั้นยังพบข้อบกพร่องของงานชิ้นนี้ในส่วนของหน่วยตัวเลขมูลค่าการส่งออกลำไย ที่มีการระบุเครื่องหมายผิด จากเดิมที่ต้องใส่เครื่องหมาย มหัพภาค (.) แต่กลับมีการใส่เครื่องหมาย จุลภาค (,) แทน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการแก้ไขโดยการเปลี่ยนไปใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.) ให้ถูกต้องตามความเป็นไปได้ที่แท้จริงแล้ว, พงศ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และคณะ, ลำไย: ไม่ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม, 6.

⁴⁰ กรมวิชาการเกษตร, ลำไย, 5.

ก็จะสูง แต่ในปีที่ปริมาณส่งออกลำไยมาก เป็นปีที่ลำไยให้ผลผลิตมาก ราคาซื้อขายต่อตันก็จะลดลง

อย่างไรก็ตามในช่วงพ.ศ.2535-2539 การส่งออกลำไยก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากรัฐบาลสนับสนุนให้มีการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกลำไยทดแทนข้าวเพราะให้ผลตอบแทนสูงกว่า ส่งผลให้พื้นที่ปลูกลำไยของไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่พ.ศ.2537 เป็นต้นมา⁴¹ ดังจะเห็นได้ว่าปริมาณการส่งออกลำไย ที่รวมทั้งลำไยสด ลำไยแห้ง ลำไยกระป๋อง และลำไยแช่แข็งเพิ่มสูงขึ้นมาก ในช่วงพ.ศ.2537-2539 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2: ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยพ.ศ.2535-2539

พ.ศ.	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ราคาต่อตัน
2535	21,796.00	725.50	33285.92
2536	30,738.00	842.50	27409.07
2537	40,628.44	1,378.10	33919.59
2538	46,031.33	1,500.00	32586.50
2539	104,263.07	2,954.20	28334.10

ที่มา: ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม, 2542.⁴²

จากข้อมูลปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยในพ.ศ.2530-2539 ตามตารางที่ 1 และตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นในทุกปี ซึ่งอาจจะมีบางปีที่ลดลง แต่ก็ไม่ได้ลดลงมากจนเกินไป แต่สิ่งที่น่าสนใจคือมูลค่าที่ได้รับจากการส่งออกกลับไม่ได้ต่างกันมากนัก แต่

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, 3.

⁴² ข้อมูลตัวเลขที่กล่าวถึงในตาราง เป็นข้อมูลย้อนหลังที่ทำได้ใกล้เคียงมากที่สุด เนื่องด้วยระยะเวลาจำกัดทำให้ไม่สามารถหาข้อมูลที่แม่นยำที่สุดได้ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบแล้วพร้อมกับเทียบเคียงตัวเลขจากแหล่งข้อมูลอื่นๆพบว่าไปในทิศทางเดียวกันจึงยึดเอาข้อมูลในงานศึกษาชิ้นนี้เป็นหลัก กระนั้นยังพบข้อบกพร่องของงานชิ้นนี้ในส่วนของหน่วยตัวเลขมูลค่าการส่งออกลำไย ที่มีการระบุเครื่องหมายผิด จากเดิมที่ต้องเป็นเครื่องหมาย มหัพภาค (.) แต่กลับมีการใส่เครื่องหมาย จุลภาค (,) แทน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการแก้ไขโดยการเปลี่ยนไปใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.) ให้ถูกต้องตามความเป็นไปได้ที่แท้จริงแล้ว, พงศ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และคณะ, ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม, 6.

เมื่อพิจารณาถึงราคาซื้อขายลำไยต่อตันในช่วงปีดังกล่าวก็ยังคงเพิ่มขึ้น-ลดลงแบบปีเว้นปี อย่างไรก็ตามข้อมูลส่วนนี้ทำให้คาดการณ์ได้ว่าราคาซื้อขายลำไยในแต่ละปีนั้นต่างกัน เพราะนอกจากปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีไม่สม่ำเสมอตามลักษณะทางกายภาพของลำไยและยังอาจหมายถึงตลาดซื้อขายลำไยเองไม่มีการกำหนดราคารำไยที่ตายตัวในแต่ละปีด้วยเช่นกัน ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงมีส่วนทำให้ลำไยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัย และทดลองเกี่ยวกับลำไย เพื่อปรับปรุงคุณภาพและควบคุมผลผลิตลำไยให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในแต่ละปีได้ดียิ่งขึ้น

การส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ ผ่านการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับลำไยในด้านต่างๆ ที่จริงจังมากขึ้น ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอย่าง “กรมวิชาการเกษตร” กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อันเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และทดลองด้านวิชาการเกษตรสาขาต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตการทางเกษตรของไทย โดยหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการส่งออกไม้ผลัดได้แก่ “สถาบันวิจัยพืชสวน” ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นในพ.ศ.2525⁴³ อันมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการค้นคว้าวิจัยและทดลองเกี่ยวกับพืชสวนทุกสาขาวิชาให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยพืชสวนค้นคว้าเน้นหนักในเรื่องของการปรับปรุงพันธุ์ การทดสอบพันธุ์ การผลิตพันธุ์ และวิทยาการเมล็ดพันธุ์ การปรับปรุงเขตกรรม การบำรุงดิน การจัดการดินและน้ำ การอารักขาพืช การปรับปรุงคุณภาพ การใช้ฮอร์โมน การใช้ปุ๋ยในการเพิ่มผลผลิต วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งหนึ่งในพืชสวนที่มีการเร่งศึกษาค้นคว้า วิจัยและทดลองก็คือ ลำไย⁴⁴ บทบาทของสถาบันนี้ทำให้เกิดงานศึกษาเกี่ยวกับลำไยเพิ่มมากขึ้น และเกิดผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับลำไยแพร่หลายมากขึ้น ตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นไป

จากประเด็นที่กล่าวไปเห็นได้ว่าในช่วงพ.ศ.2530-2539 ลำไยเริ่มเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น เนื่องด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้งจากความต้องการของตลาดที่มีต่อผลไม้ไทยได้เพิ่มขึ้น การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐ ทั้งจากการส่งเสริมสินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตรที่ดี และมีการขยายตลาดส่งออกหลายช่องทางมากขึ้น ทำให้ลำไยเป็นผลไม้ที่มี

⁴³ พระราชกฤษฎีกา, แบ่งส่วนราชการกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2525, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 61 (29 เมษายน 2525): 11-13.

⁴⁴ ดวงวรรพร สิทธิเวทย์, การศึกษาสถานภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางแผนนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร: ไม้ผลเพื่อการส่งออก, 37.

การส่งออกเพิ่มขึ้นและได้รับความสนใจในการเพาะปลูกมากขึ้นเพราะผลตอบรับที่ได้จากการค้าขายเป็นแรงจูงใจต่อเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรในภาคเหนือของไทย

“ยุคทองของลำไย”: หนึ่งในผลไม้ส่งออกสำคัญของไทย (พ.ศ.2540-2550)

เมื่อลำไยเริ่มเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่ได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งยังได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมในหลายๆ ด้าน ลำไยจึงเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญในแง่การสร้างรายได้เข้าประเทศจากการส่งออกเพิ่มขึ้น สำหรับในช่วงพ.ศ.2540-2550 นั้น ลำไยยังคงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็เผชิญกับอุปสรรคด้านการค้าขายชัดเจนมากขึ้น รวมถึงปัญหาด้านของคุณภาพผลผลิตอันเกิดมาจากปัจจัยหลายด้าน ขณะเดียวกันภาครัฐได้ส่งเสริมการแปรรูปลำไยมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มช่องทางการค้าขายลำไยที่ไม่ใช่แค่เน้นการค้าขายเพียงลำไยสดเท่านั้น นอกจากนี้ ภาครัฐยังให้ความสำคัญในการสนับสนุนการวิจัยการเกษตรในด้านการพัฒนาไม้ผลเพื่อการส่งออกของไทยมากขึ้น และผลไม้ที่ได้รับการสนับสนุนหนึ่งในนั้นคือ “ลำไย”

การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพการผลิตลำไยโดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แม้ผลไม้ส่งออกของไทยจะมีอัตราการขยายตัวสูงขึ้น แต่หากเทียบกับปริมาณผลผลิตผลไม้ทั้งหมดในประเทศก็ถือว่าเป็นปริมาณเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากการตลาดและการส่งออกผลผลิตของผลไม้ไทยในตลาดโลกยังมีข้อจำกัดและความซ้ำซ้อนมาก หนึ่งในนั้นคือปัญหาการผลิต โดยเฉพาะไม้ผลที่มีความต้องการของตลาดต่างประเทศ เช่น ลำไย ทุเรียน ลิ้นจี่ มะม่วง มังคุด สับปะรด เป็นต้น⁴⁵

ปัญหาการผลิตเป็นปัญหาที่มักเกิดขึ้นในภาคการเกษตร เช่น ฤดูการผลิตและช่วงการเก็บเกี่ยวค่อนข้างสั้น อายุการเก็บรักษาและอายุการวางจำหน่ายไม่ยาวนานนัก หรือการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เป็นต้น ลำไยเองก็เป็นหนึ่งในผลไม้ที่ประสบปัญหาเหล่านี้ เนื่องด้วยลำไยมีช่วงเวลาเก็บเกี่ยวตามฤดูกาลประมาณช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม และมีระยะเวลาการเก็บรักษาที่สั้น ทำให้ปริมาณ

⁴⁵ ดวงพรพร สิทธิเวทย์, การศึกษาสถานภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร: ไม้ผลเพื่อการส่งออก, กองนโยบายและวางแผนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2542), 2-3.

ผลผลิตของลำไยในฤดูการมกักล้นตลาดเพราะระบายผลผลิตออกไปไม่ทัน⁴⁶ นำมาสู่ปัญหาผลผลิตเน่าเสียและราคารับซื้อลำไยที่ผันผวนในแต่ละวัน เนื่องจากการรับซื้อลำไยไม่มีราคากลางที่ตายตัว ด้วยปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่การสนับสนุนให้มีการวิจัยพัฒนาเกี่ยวกับการผลิตลำไยอย่างการทำลำไยนอกฤดูมากขึ้น และการศึกษาหาแนวทางการยืดอายุการเก็บรักษาและอายุการวางจำหน่ายลำไยให้นานมากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าวทำให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอย่าง “สถาบันวิจัยพืชสวน” ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการค้นคว้าวิจัยและทดลองเกี่ยวกับพืชสวนทุกสาขาวิชา อันรวมถึงการปรับปรุงคุณภาพ การใช้ฮอร์โมน วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว ได้เล็งเห็นว่าจากการวิเคราะห์พืชในกลุ่มผลไม้เมืองร้อน 34 ชนิด⁴⁷ ในการประชุมวิชาการประจำปีพ.ศ.2540 ของกรมวิชาการเกษตร พบว่ามีผลไม้ 25 ชนิดที่มีโอกาสและจุดแข็งในการพัฒนาการผลิตในเชิงธุรกิจเพราะมีความต้องการของตลาดมาก โดยเฉพาะกลุ่มพืชที่มีความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ทั้งยังมีความได้เปรียบคู่แข่งขั้นสูงและมีโอกาสที่จะขยายตลาดต่างประเทศได้อีก ได้แก่ มังคุด ทุเรียน ลำไย และสับปะรด สถาบันพืชสวนจึงระดมบุคลากรในการดำเนินงานวิจัยผลไม้เหล่านี้ให้ครบวงจร รวมทั้งเร่งค้นคว้า วิจัย และทดลองเกี่ยวกับลำไย⁴⁸ ส่งผลให้ช่วงเวลาตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นมามีงานศึกษาและงานวิจัยเกี่ยวกับลำไยเพิ่มขึ้น

ศูนย์วิจัยส่วนภูมิภาคในภาคเหนืออย่าง “ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่” ซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานระดับภูมิภาคของสถาบันวิจัยพืชสวน จึงมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการค้นคว้า วิจัย และทดลอง เกี่ยวกับการพัฒนาลำไย เนื่องจากจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนมีการปลูกลำไยมากที่สุดในประเทศไทย และมีหน้าที่ปรับปรุงพันธุ์พืชเมืองหนาวและกิ่งหนาวบางชนิด วิจัยเทคโนโลยีการผลิตพันธุ์พืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ วิจัยระบบการปลูกพืชบนพื้นที่สูงเป็นแหล่งเรียนรู้ ฐาน และฝึกงานของเกษตรกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา หน่วยงานราชการ

⁴⁶ กรมวิชาการเกษตร, ลำไย, 6.

⁴⁷ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน ลำไย สับปะรด ลิ้นจี่ เงาะ มะพร้าวอ่อน มะม่วง ส้มโอ ฝรั่ง มะขามหวาน ขนุน ส้มจุก ส้ม เขียวหวาน มะปราง ลองกอง มะม่วงหิมพานต์ ลางสาด กระท้อน มะขามเปรี้ยว กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือ นาง สะละระกำ มะนาว ฝรั่ง น้อยหน้า กล้วยน้ำว่า มะละกอ ส้มตืดเปลือก มะเฟือง อโวคาโด และละมุด, ดูใน การศึกษาสถานภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร : ไม่ผลเพื่อการส่งออก, 38-39.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 38.

เอกชน และประชาชนทั่วไป และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร⁴⁹ การสนับสนุน การค้นคว้า วิจัย และทดลองเกี่ยวกับลำไยดังกล่าวมีส่วนให้เกิดการศึกษาค้นคว้าและวิจัยใน แวดวงวิชาการผ่านสถาบันศึกษาทางภาคเหนือมากขึ้นตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ในที่นี้ผู้เขียน จะยกตัวอย่างงานศึกษา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกัปลำไยผ่าน *วารสารเกษตร* โดยคณะ เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่รวบรวมบทความวิจัย บทความปริทัศน์ หรือบทความ วิชาการ ทางด้านเกษตรศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลำไยผ่าน *วารสารเกษตร* ที่เริ่มเผยแพร่ปีแรก พ.ศ.2528 พบว่าเริ่มปรากฏงานศึกษาเกี่ยวกับลำไยในวารสารปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (2539) เป็น เรื่องเกี่ยวกับ “การแพร่กระจายและความเสียหายของลำไยที่เป็นโรคนงอยในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน” โดยชาตรี สิทธิกุล และคณะ เป็นบทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดที่พบใน ลำไยที่แพร่ระบาดในช่วงปีนั้น ผ่านการสำรวจสวนลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ 15 พื้นที่ และ จังหวัดลำพูน 28 พื้นที่ เพื่อศึกษาปริมาณการแพร่กระจาย และความเสียหายของลำไยที่เป็น โรคนงอย พบว่าเกือบทุกพื้นที่ประสบปัญหาดังกล่าวทั้งสิ้น แต่ยังไม่สามารถที่จะหาสาเหตุของ โรคได้⁵⁰ บทความชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาสภาพปัญหาในเบื้องต้นก่อนจะนำไปสู่การวิจัยหาสาเหตุ ของโรคระบาดชนิดนี้ต่อไปในอนาคต ต่อมาในช่วงพ.ศ.2540-2550 พบว่า *วารสารเกษตร* ได้ เผยแพร่บทความ บทความวิจัยเกี่ยวกับลำไยทั้งหมด 18 ฉบับ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่เกี่ยวกับโรคและศัตรูลำไย พบในวารสาร 2 ฉบับ จำนวน 3 เรื่อง⁵¹ และอีกกลุ่ม

⁴⁹ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่, *ประวัติศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่*, ศูนย์วิจัยเกษตรหลวง เชียงใหม่ สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2566, https://www.doa.go.th/hc/cmrcarc/?page_id=177.

⁵⁰ ชาตรี สิทธิกุล, จริยา วิสิทธิ์พานิช, และ วิชา สะอาดสุด, “การแพร่กระจายและความเสียหาย ของลำไยที่เป็นโรคนงอยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน,” *วารสารเกษตร* ปีที่ 12, ฉ.3 (2539): 105, สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247421/169250>.

⁵¹ ภมรทิพย์ อักษรทอง, จริยา วิสิทธิ์พานิช และชาตรี สิทธิกุล, “ไส้เดือนฝอยศัตรูพืชที่พบในสวน ลำไยที่โรคนงอย,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 14, ฉ.1 (2541): 3-9, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247280/169147>. เสาวนีย์ ไชยวรรณ และ จริยา วิสิทธิ์พานิช, “ลักษณะการเข้าทำลายวงจรชีวิตและการป้องกันกำจัดหนอนกินเปลือกลำต้น *Indurbela* sp.1 บนต้นลำไย,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 16, ฉ.2 (2543): 102-116, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247180/169093>. จริยา วิสิทธิ์พานิช, ภมร

เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการผลิต ปรากฏในวารสาร 14 ฉบับ จำนวน 16 เรื่อง ในที่นี้จะยกตัวอย่างเพียงบางเรื่อง เช่น “การเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารไนโบและกำนซอดอก-ซอผล ของลำไยพันธุ์ดอในระยะดอกเริ่มบานถึงผลแก่” โดยพาวิณ มะโนชัย และคณะ (2540)⁵² “ผลของโซเดียมไฮโปคลอไรต์ต่อการออกดอกนอกฤดูของลำไยพันธุ์ดอ” โดยชิตติ ศรีตันทิพย์ และคณะ (2542)⁵³ “ผลของโพแทสเซียมคลอไรต์ต่อคุณภาพของผลลำไย” โดยวาสนา คณารีย์ และธนะชัย พันซ์เกษมสุข (2546)⁵⁴ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องเกี่ยวกับลำไยด้านอื่นอยู่บ้างเล็กน้อย เช่น “สถานภาพการผลิต พันธุ์ และแนวทางพัฒนาลำไยเพื่ออุตสาหกรรมในเขตภาคเหนือ” โดยพงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และร่ำไพพรรณ อภิชาติพงษ์ชัย (2541) เป็นงานวิจัยที่ต้องการจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน สถานภาพการผลิต เทคโนโลยีชาวบ้าน พันธุ์ลำไยที่ใช้ปลูก ตลอดจนสถานภาพอุตสาหกรรมการแปรรูปลำไยในช่วงที่ดำเนินงานวิจัย (เริ่มในพ.ศ. 2539)⁵⁵ และ “กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ลำไย” โดยรุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์ และคณะ (2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมสำหรับการผลิตและการตลาดลำไยคุณภาพอย่างยั่งยืนของกลุ่มผู้ปลูกลำไยรายย่อยในเขตภาคเหนือตอนบน เนื่องมาจากเกษตรกร

ทิพย์ อักษรทอง, ชาตรี สิทธิกุล และเยาวลักษณ์ จันทร์บาง, “ผลของสารเคมี Oxamyl , Fenamiphos และ Caeboforan ต่อปริมาณไส้เดือนฝอยศัตรูพืชที่สำคัญในสวนลำไยที่เป็นโรคหงอย,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 16, ฉ. 2 (2543): 124-135, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247184/169096>.

⁵² พาวิณ มะโนชัย, ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร และเสกสันต์ อุตสาหานนท์, “การเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารไนโบและกำนซอดอก-ซอผล ของลำไยพันธุ์ดอในระยะดอกเริ่มบานถึงผลแก่,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 13, ฉ.3 (2540): 255-262, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247404/169237>.

⁵³ ชิตติ ศรีตันทิพย์, ยุทธนา เขาสุเมรุ และสันติ ช่างเจรจา, “ผลของโซเดียมไฮโปคลอไรต์ต่อการออกดอกนอกฤดูของลำไยพันธุ์ดอ,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 15, ฉ.3 (2542): 252-257, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247283/169150>.

⁵⁴ วาสนา คณารีย์ และธนะชัย พันซ์เกษมสุข, “ผลของโพแทสเซียมคลอไรต์ต่อคุณภาพของผลลำไย,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 19, ฉ.1 (2546): 21-30, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/246923/168929>.

⁵⁵ พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และร่ำไพพรรณ อภิชาติพงษ์ชัย, “สถานภาพการผลิต พันธุ์ และแนวทางพัฒนาลำไยเพื่ออุตสาหกรรมในเขตภาคเหนือ,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 14, ฉ.3 (2541): 198-214, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247340/169199>.

ผู้ปลูกลำไยรายย่อยในภาคเหนือต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านการผลิตและการตลาดจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้น และการตลาดที่ไม่แน่นอน มาตรการความช่วยเหลือด้านการตลาดของรัฐในสามปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2546-2548) ให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจแก่เกษตรกร⁵⁶ เป็นต้น

งานวิชาการเกี่ยวกับลำไยที่เผยแพร่ใน *วารสารเกษตร* ช่วงพ.ศ.2540-2550 มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตลำไยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องไปกับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ให้มีการค้นคว้า วิจัย และทดลองเกี่ยวกับลำไย ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่าง สถาบันวิจัยพืชสวน เพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิตของลำไยที่ได้มาตรฐานและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดส่งออกต่างประเทศในขณะนั้น

การส่งออกของลำไยในพ.ศ.2540-2550

สำหรับสถานการณ์การส่งออกลำไยในพ.ศ.2540-2550 นั้น เนื่องจากในพ.ศ.2540 ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่การขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และรับพันธกรณีที่จะปฏิบัติตามแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ได้ตกลงร่วมกัน ส่งผลให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต้องปรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 โดยการใช้ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ให้มีแนวทางการดำเนินการโดยการสร้างฐานการผลิตการเกษตรที่มั่นคง 4 ประการ คือ การปรับโครงสร้างการเกษตร การพัฒนาเกษตรแปรรูป การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปการเกษตร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁵⁷ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบมาถึงภาคการเกษตรของไทยด้วย ลำไยจึงได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน เห็นได้จากตัวเลขปริมาณการส่งออกลำไยที่ลดลงอย่างมากในพ.ศ.2541 ก่อนจะขยับเพิ่มขึ้นมาในพ.ศ.2542 และเริ่มกลับมาคงที่ในพ.ศ.2543 เนื่องจากสถานการณ์การส่งออกลำไยของไทยได้ฟื้นตัวขึ้นมาแล้ว ดังตารางที่สรุปไว้ดังนี้

⁵⁶ รุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์ และคณะ, “กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ลำไย,” *วารสารเกษตร*, ปีที่ 22, ฉ. 3 (2549): 253-260, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566, <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/246473/168549>.

⁵⁷ ดวงวรรณ สิทธิเวทย์, *การศึกษาสถานภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร : ไม่ผลเพื่อการส่งออก* (2542), 36.

ตารางที่ 3: ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดและผลิตภัณฑ์ของไทยพ.ศ.2540-2546

ปี พ.ศ.	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ราคาต่อตัน
2540	135,921	5,030.7	37011.94
2541	3,679	216.5	58847.51
2542	58,458	2,097	35871.91
2543	163,443	5,052	30909.86
2544	136,715	3,652	26712.50
2545	153,580	3,726	24260.97
2546	110,519	3,391	30682.51

ที่มา: พาวิณ มะโนชัย, *ลำไย, 2543*; และ ศุภรา เสกาจารย์, *แนวโน้มและโอกาสการขยายตลาดส่งออกลำไย, 2547*.

แม้ปริมาณส่งออกจะยังคงผันผวนในแต่ละปี แต่สิ่งที่น่าสนใจคือมูลค่าที่ได้จากการส่งออกกลับไม่แตกต่างกันมากนัก ยกตัวอย่างเช่น ในพ.ศ.2544 กับ พ.ศ.2545 ที่มีปริมาณส่งออก ต่างกันมาก คือ 136,715 ตัน และ 153,580 ตัน แต่มูลค่าที่ได้จากการส่งออกกลับต่างกันไม่มาก คิดเป็นมูลค่า 3,652 ล้านบาท และ 3,726 ล้านบาท⁵⁸ สังเกตได้ว่า ปริมาณส่งออก พ.ศ.2544 น้อยกว่าปริมาณส่งออก พ.ศ.2545 ถึง 16,865 ตัน แต่มูลค่าส่งออกกลับต่างกันเพียง 74 ล้านบาท หรือเมื่อเทียบปริมาณส่งออกลำไย พ.ศ.2543 ที่มากกว่า พ.ศ.2540 ถึง 27,522 ตัน แต่มูลค่าส่งออกกลับต่างกันเพียง 21.3 ล้านบาท ดังนั้นสิ่งที่ดูจะเป็นปัญหาของลำไยในช่วง พ.ศ.2540-2550 จึงไม่ใช่แค่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงปัญหาของราคาลำไยด้วย เพราะแม้ราคาซื้อขายต่อตันในแต่ละปีจะอยู่ในระดับคงที่มากกว่าช่วงพ.ศ. 2530-2539 และยังคงเพิ่มขึ้น-ลดลงแบบปีเว้นปีเช่นเดิม แต่จะเห็นได้ว่าราคาซื้อขายต่อตันในปี พ.ศ.2540-2541 สูงกว่าทุกปีที่ผ่านมา และสูงกว่าช่วงปีหลังจากนั้น แม้ว่าจะเป็นส่งออกในช่วงปีที่สถานการณ์เศรษฐกิจมีปัญหาก็ตาม ดังนั้นความต้องการผลผลิตของตลาดลำไยในแต่ละปี

⁵⁸ ศุภรา เสกาจารย์, *แนวโน้มและโอกาสการขยายตลาดส่งออกลำไย*, ศูนย์ส่งเสริมการส่งออกในภูมิภาค จังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ (ตุลาคม 2547), 19, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2566, https://www.ditp.go.th/contents_attach/78518/78518.pdf.

จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ค้าขายลำไยด้วยเช่นกัน และอาจกล่าวได้ว่าลำไยยังต้องเจอกับอุปสรรคปัญหาในด้านอื่นด้วย

นอกจากสถานการณ์ลำไยในช่วงพ.ศ.2540-2544 ที่ค่อยๆ พื้นตัวขึ้นมาได้แล้ว ต่อมาสถานการณ์ของตลาดลำไยและการส่งออกเริ่มคงที่ขึ้นในพ.ศ.2545-2550 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2550 ผ่านยุทธศาสตร์กลุ่มที่สาม คือการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน⁵⁹ เนื่องจากเห็นว่าประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกเมื่อต้นพ.ศ.2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างรุนแรง แม้จะมีการพยายามแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเศรษฐกิจสามารถกลับมาฟื้นตัวได้ในพ.ศ.2544 แต่ยังมีปัญหาในภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ปัญหานี้สาธารณะและการขาดดุลงบประมาณ นอกจากนี้เศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพิงทุนเทคโนโลยีและตลาดต่างประเทศสูง ฐานการผลิตหลักของประเทศยังอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาวัตกรรม ทั้งไม่สามารถรับถ่ายทอดและแปรทุนเทคโนโลยีมาใช้ในการต่อยอดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปัญหาดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อคนและสังคมอันก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของกระจายรายได้รุนแรงขึ้น⁶⁰ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จึงวางแผนการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน วางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลกเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ แก้ปัญหาความยากจน ตลอดจนเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง

⁵⁹ ยุทธศาสตร์ที่เน้นการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ที่มุ่งส่งเสริมให้ฐานเศรษฐกิจของประเทศแข็งแกร่งและขยายตัวได้อย่างมีคุณภาพ โดยปรับฐานเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับฐานรากถึงระดับมหภาค และมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกอย่างรู้เท่าทัน บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ควบคุมไปกับการรักษาสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งระดับมหภาคและระดับสาขา รวมทั้งการสร้างความพร้อมและพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เน้นการพัฒนานวัตกรรมและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ดูใน *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2544-2550)*, ฏ.

⁶⁰ สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2544-2550)*, สำนักงานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 5-6, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าปริมาณการส่งออกลำไยมีความไม่แน่นอนในแต่ละปี แม้มูลค่าของการส่งออกลำไยจะไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในแต่ละปี ความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศที่ไม่แน่นอนและคงที่ รวมไปถึงราคาซื้อขายผลผลิตทั้งภายในและภายนอกในแต่ละปีไม่เท่ากัน เนื่องจากไม่มีการกำหนดราคารับซื้อลำไยที่ตายตัว และการตั้งราคารับซื้อภายในประเทศยังต้องพึ่งพื่การกำหนดราคารับซื้อลำไยของตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ปัจจัยอื่นๆ ก็มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาของคุณภาพผลผลิต สภาพอากาศ โรคและแมลงศัตรูลำไย

การแปรรูปลำไย: หนทางการขยายตลาดลำไยของไทย

ลำไยอบแห้ง ลำไยกระป๋อง ลำไยแช่แข็ง ทั้ง 3 ประเภท คือผลิตภัณฑ์ลำไยแปรรูปที่ผู้บริโภคคุ้นเคยกันดี และยังสร้างมูลค่าให้แก่ประเทศไทยในฐานะสินค้าส่งออกสำคัญที่เกี่ยวกับลำไย ในช่วง พ.ศ.2540-2550 การแปรรูปลำไยได้รับความนิยมมากขึ้น รวมถึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ เนื่องจากลำไยเป็นที่นิยมมากขึ้น ประกอบกับประเทศจีนได้เริ่มมีการนำเข้าลำไยโดยตรงจากไทยใน พ.ศ.2540⁶¹ การเปิดการนำเข้าผลไม้เมืองร้อนของจีนจึงเป็นผลดีต่อการส่งออกลำไยไทยอย่างมาก โดยเฉพาะสินค้าประเภทลำไยอบแห้ง ซึ่งจีนมีการนำเข้ามากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้ส่งออกลำไยยังประสบปัญหาตลาดลำไยต่างประเทศที่ยังไม่หลากหลาย รวมถึงความนิยมบริโภคลำไยที่ไม่เหมือนกัน เห็นได้จากการนำเข้าผลิตภัณฑ์ลำไยที่ต่างกัน เช่น พ.ศ.2542 ฮองกงนำเข้าลำไยสดมากที่สุด เป็นจำนวน 20,914 ตัน ส่วนจีนเป็นประเทศที่นำเข้าลำไยอบแห้งมากที่สุด จำนวน 4,862 ตัน ส่วนลำไยกระป๋อง มาเลเซียเป็นประเทศที่นำเข้ามากที่สุดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,804 ตัน ขณะที่สหรัฐอเมริกากลับเป็นประเทศที่นำเข้าลำไยแช่แข็งมากที่สุด คือ 527 ตัน⁶² แม้ความนิยมในการบริโภคจะแตกต่างกัน แต่ในพ.ศ.2540-2550 การส่งออกลำไยแปรรูปแต่ละประเภทมีปริมาณเพิ่มขึ้น ตัวเลขปริมาณและมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์ลำไยแปรรูปของไทย ในช่วงพ.ศ.2543-2546 ตามตารางดังต่อไปนี้

⁶¹ มาร์กาเร็ต อยู่วัฒนา, “ผลไม้เมืองร้อนในประเทศจีน,” *น.ส.พ. กลีกร*, ปีที่ 74, ฉ.6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2544): 102-106

⁶² กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 8-9.

ตารางที่ 4: ปริมาณและมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์ลำไยแปรรูปของไทยในช่วงพ.ศ.2543-2546

ปี	ลำไยแช่แข็ง		ลำไยกระป๋อง		ลำไยอบแห้ง	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2543	3,832	119	10,971	476	52,152	2,415
2544	1,576	64	8,118	367	26,685	1,310
2545	1,207	46	10,453	413	29,780	1,326
2546	777	19	8,506	336	37,837	1,686

ที่มา: สุภรา เสกาจารย์, *แนวโน้มและโอกาสการขยายตลาดส่งออกลำไย, 2547.*

เมื่อพิจารณาจากตัวเลขข้างต้น สิ่งที่น่าสนใจคือในพ.ศ.2543 ปริมาณส่งออกผลิตภัณฑ์ลำไยแปรรูปมีปริมาณมากกว่าปีอื่น ส่วนหนึ่งเพราะสถานการณ์เศรษฐกิจในประเทศเริ่มฟื้นตัวขึ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเงินในพ.ศ.2540 และสถานการณ์เศรษฐกิจโลกก็กลับมาคึกคักอีกครั้ง จึงส่งผลดีต่อสินค้าเกษตรอันเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของไทย อีกทั้งการส่งเสริมการเกษตรแปรรูป การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปการเกษตรตามแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544⁶³ ทำให้การแปรรูปลำไยได้รับการสนับสนุนมากขึ้นด้วย เพราะจะช่วยขยายตลาดส่งออกไปยังต่างประเทศเพิ่มขึ้น และในช่วงระหว่างพ.ศ.2537-2538 การส่งออกลำไยอบแห้งทั้งในรูป เนื้อลำไยอบแห้ง และลำไยอบแห้งทั้งเปลือกขยายตัวมากขึ้น⁶⁴ จึงมีการสนับสนุนการแปรรูปลำไยและหาช่องทางส่งออกเพิ่มขึ้น

⁶³ ดวงวรรณ สิทธิเวทย์, *การศึกษาศาสนาภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและแผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร: ไม้ผลเพื่อการส่งออก (2542)*, 36.

⁶⁴ ลำไยอบแห้งแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ การอบแห้งเนื้อลำไย เป็นการมุ่งเฉพาะเนื้อลำไย ทำจากลำไยร่วงหรือคัดเกรด โดยคว้านเนื้อออกจากเปลือกและเมล็ด ผ่านการแช่สารก่อนจะนำไปอบจนแห้ง ต่อมาคือการอบแห้งลำไยทั้งเปลือก เป็นการอบลำไยที่มีความนิยมสูงเพราะดำเนินการได้ง่าย รวดเร็ว และทำได้ในจำนวนมาก โดยคัดเกรดลำไยร่วงและแยกเข้าเตาอบ ใช้เวลาอบ 40-50 ชม. ก่อนจะนำไปบรรจุลงบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม และจัดจำหน่ายหรือส่งออก ลำไยอบแห้งสามารถเก็บรักษาไว้ได้ยาวนานกว่าลำไยแปรรูปประเภทอื่นๆ จึงทำให้เป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของตลาด, พงศ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ และคณะ, *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*, 81-82.

ในช่วงปีต่อมา ดังนั้นในช่วง พ.ศ.2540-2550 จึงเป็นปีที่การแปรรูปลำไยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต รวมไปถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปลำไยมากขึ้น

ลำไยกระป๋องและลำไยแช่แข็งอาจจะไม่ได้รับความนิยมมากเท่าลำไยอบแห้ง แต่ก็ถือว่าได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นแทบทุกปี ทั้งนี้เพราะความนิยมในการบริโภคของตลาดต่างประเทศต่างกัน แต่ก็ถือว่าปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงพ.ศ.2530-2539 ตลาดสำคัญในการส่งออกลำไยกระป๋องที่สำคัญในพ.ศ.2540-2550 คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง จีน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และประเทศอื่นๆ บางเล็กน้อย ส่วนตลาดสำคัญที่ส่งออกลำไยแช่แข็ง คือ สหรัฐอเมริกา ฮองกง ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ไต้หวัน⁶⁵

ทั้งนี้แม้การแปรรูปลำไยจะเป็นการเพิ่มช่องทางการขยายตลาดส่งออกมากขึ้น เพราะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการบริโภคลำไย แต่ยังคงประสบปัญหาด้านระเบียบทางการค้าบางประการ โดยเฉพาะระเบียบการค้าของประเทศจีนในการนำเข้าลำไยอบแห้งของไทย เนื่องจากจีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ในพ.ศ.2544 ซึ่งประเทศสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของ WTO ดังนั้นไทยต้องปฏิบัติตามมาตรการและกฎระเบียบการส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีนในเรื่องสุขอนามัยของพืชที่ส่งออก ทำให้การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยต้องระงับมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องสารพิษหรือสารเคมีตกค้างในพืชผักและผลไม้ ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นกับลำไยที่ส่งไปยังจีน ในพ.ศ.2545 จีนได้ระงับการนำเข้าลำไยอบแห้งจากไทย โดยอ้างว่ามีสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ใช้ออบลำไยมากเกินไป ทำให้ไทยต้องมีการตรวจสอบที่เข้มงวดในการผลิตมากขึ้น⁶⁶ ส่วนประเทศทางฝั่งยุโรปมักจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับมาตรการภาษีนำเข้า รวมถึงปัญหาเรื่องสุขอนามัยและสารพิษตกค้างเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการแปรรูปลำไยในช่วง พ.ศ.2540-2550 ถือว่าช่วยขยายตลาดการส่งออกได้มากขึ้น ทั้งนี้ผู้เขียนมองว่าในช่วงเวลาดังกล่าวไม่ได้สนใจส่งเสริมการแปรรูปในรูปแบบอื่นๆ เหมือนเช่นปัจจุบันที่มีการนำลำไยมาแปรรูปหลากหลายมากขึ้น เช่น ลำไยกวนปรุงรส ลำไยแช่ซิม น้ำลำไยหวานเข้มข้น ลำไยในน้ำเชื่อม ลำไยซิงตี๋มแบบเม็ด⁶⁷ หรือนำไปทำขนม เช่น

⁶⁵ กรมวิชาการเกษตร, *ลำไย*, 9.

⁶⁶ พรรณนีย์ วิชชาชู (บก.), “จีน กับ WTO,” *น.ส.พ. กลสิกร*, ปีที่ 76, ฉ.1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2546): 5.

⁶⁷ ผู้ดูแลเว็บไซต์, 8 วิธีแปรรูปลำไย สร้างมูลค่าเพิ่ม, *KASET GO*, สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2566, <https://kasetgo.com/t/topic/524317>.

ข้าวเหนียวเปียกลำไย วุ้นลำไย ลำไยเงาะลอยแก้ว ไอศกรีมลำไย เค้กลำไย⁶⁸ ประกอบกับ ผู้บริโภคต่างประเทศอาจไม่นิยมนำลำไยไปแปรรูปเหมือนผลไม้ชนิดอื่นอย่าง สตรอเบอร์รี่ แอปเปิ้ล ส้ม ฯลฯ ดังนั้นลำไยจึงมีการแปรรูปที่ไม่หลากหลายมากเท่ากับผลไม้ที่กล่าวมา รวมไปถึง ปัจจัยหลายด้านที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการแปรรูปเช่นกัน

สองทศวรรษลำไยกับเส้นทางแห่งการเป็นไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย

เส้นทางของการเป็นไม้ผลเศรษฐกิจของลำไยในประเทศไทยนั้น ถือว่าไม่ได้ราบรื่นเท่าใดนัก แม้ในช่วงระหว่างพ.ศ.2530-2550 ลำไยจะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรในภาคเหนือหันมาสนใจเพาะปลูกลำไยเพิ่มขึ้นเพราะเห็นว่าได้ราคาดี ประกอบกับ ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และทดลองด้านวิชาการเกษตรสาขาต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเกษตรของไทยผ่านกรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นได้ผ่านหลักฐานที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ที่ในบทความชิ้นนี้ ล้วนได้รับข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตรทั้งสิ้น อีกทั้ง ผลงานวิชาการสำคัญอย่าง *วารสารการเกษตร* ที่มีการวิจัยเกี่ยวกับลำไยเองก็ได้รับการส่งเสริมผ่านสถาบันวิจัยพืชสวน หนึ่งในส่วนราชการของกรมวิชาการเกษตรที่ถูกจัดตั้งขึ้นในพ.ศ.2525 อันมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการค้นคว้าวิจัยและทดลองเกี่ยวกับพืชสวนทุกสาขาวิชา ส่งผลให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับลำไยมากขึ้น เพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพลำไยให้มีคุณภาพที่ดีและมีปริมาณผลผลิตเพียงพอตามความต้องการ รวมไปถึงแผนงานของภาครัฐเองอย่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องก็มีส่วนต่อการพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรของไทย ซึ่งเป็นผลดีต่อสินค้าเกษตรอย่างมาก

อย่างไรก็ตามลำไยยังต้องประสบกับปัญหาด้านการผลิตที่สำคัญ คือปริมาณผลผลิตในแต่ละปีไม่คงที่ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดราคารับซื้อในแต่ละปี เพราะลำไยไม่มีการกำหนดราคารับซื้อที่ตายตัว ทำให้เกษตรกรต้องกังวลกับราคาซื้อขายที่ผันผวนอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพของผลผลิต ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ลำไยที่นิยมบริโภคและขนาดของผลลำไยต้องตรงตามเกรดที่กำหนด รวมไปถึงเรื่องปัญหาสารปนเปื้อนในลำไยที่ต้องไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดของแต่ละประเทศ ทำให้เกษตรกรต้องระมัดระวังในการใช้สารเคมี

⁶⁸ ไม่ระบุชื่อผู้เขียน, 9 สูตรขนมจากลำไย เมนูอร่อยทำง่าย หน้าลำไยแล้ว ทำกินที่บ้านกัน!, true ID, สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2566, <https://food.trueid.net/detail/L3RMrY5q18rn>.

มากขึ้น อีกทั้งยังประสบกับปัญหาตลาดส่งออกที่ไม่หลากหลาย ไทยมีตลาดส่งออกลำไยหลักคือฮ่องกง สิงคโปร์ จีน และมาเลเซีย และตลาดรอง เช่น สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน เกาหลี แคนาดาเองก็นำเข้าลำไยไม่มาก จึงนำมาสู่การส่งเสริมการแปรรูปลำไย เพราะแต่ละประเทศมีความต้องการลำไยในประเภทที่แตกต่างกันไปในช่วงพ.ศ.2540 เป็นต้นมา ลำไยแปรรูปจึงได้รับความนิยมมากขึ้น เห็นได้จากตัวเลขปริมาณและมูลค่าส่งออกที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องเร่งส่งเสริมและพัฒนาลำไยไทยให้มีคุณภาพและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายออกไป นอกจากนี้ การขนส่งผลผลิตที่สำคัญไม่แพ้กัน เพราะการขนส่งที่สะดวกไร้อุปสรรคจะช่วยให้สามารถขยายการส่งออกลำไยได้มากขึ้นเช่นกัน

กว่าลำไยจะกลายมาเป็นผลไม้ส่งออกที่ติดอันดับ 1 ใน 10 ผลไม้เศรษฐกิจส่งออกสำคัญของไทยที่สร้างมูลค่าให้แก่ประเทศได้อย่างมหาศาลดังที่เราได้รับรู้กันในปัจจุบันนั้น ได้ผ่านเรื่องราวอย่างมากมาย ฉะนั้นการจะขึ้นมาเป็นผลไม้ส่งออกที่สำคัญได้นั้นจึงไม่ใช่แค่เพราะรูปลักษณ์ รสชาติ คุณประโยชน์ หรือสรรพคุณที่น่าสนใจเท่านั้น แต่ยังมีพันธมิตรไปกับหลายปัจจัยด้วยเช่นกัน หากลำไยไม่ได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนทั้งในด้านการผลิต การตลาด การแปรรูป การศึกษา วิจัย ค้นคว้า ทดลอง รวมถึงการได้รับความสนใจทั้งจากเกษตรกรและภาครัฐ อาจกล่าวได้ว่าลำไยคงเป็นเพียงผลไม้ชนิดหนึ่งที่หาบริโภคได้ตามฤดูกาล การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลำไยจึงมีความสำคัญเพราะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ลำไยได้รับความสนใจ ทำให้รู้ว่าลำไยมีประโยชน์และสรรพคุณที่อัจฉริยะมากเพียงใด และเป็นผลไม้ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้ไม่แพ้พืชผักผลไม้ชนิดอื่นเลย

บทความชิ้นนี้เป็นเพียงความพยายามที่จะนำเสนอให้รู้จักลำไยในหลายมิติ ทำให้เห็นว่าลำไยในฐานะผลไม้ส่งออกสำคัญของไทยก็มีประวัติศาสตร์ในแบบของตัวเอง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดล้วนสัมพันธ์กันเชื่อมโยงกัน หากปัจจัยใดไม่ได้รับความสนใจหรือถูกตัดออกไป ลำไยก็ไม่อาจจะเป็นผลไม้ที่สำคัญเช่นนี้ได้ อีกทั้งเรื่องของผลไม้ไม่ได้เป็นเรื่องทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กันทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมด้วย

รายการอ้างอิง

หนังสือภาษาไทย

กรมวิชาการเกษตร. *ลำไย*. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. เอกสารวิชาการ ลำดับที่ 12/2547). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร, 2547.

พาวิน มะโนชัย. *ลำไย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สิรินาฏการพิมพ์, 2543.

พิชัย สราญรมย์. *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลำไย*. จันทบุรี: วิทยาลัยรำไพพรรณ, 2532.

พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ดุษฎี ณ ลำปาง, และ รำไพพรรณ อภิชิตพงศ์ชัย. *ลำไย: ไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง, 2542.

รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. *ชีวิตแสนสุขในเชียงใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บ้านมงคล, 2554.

สุภาภรณ์ อภาวัชรุตม์ และ ดวงจันทร์ อภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. บก. *เรื่องเล่าจาวภาค เล่ม ๑*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์: มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมือง, 2547.

พจนานุกรมออนไลน์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2565. <https://dictionary.orst.go.th/>.

วารสารภาษาไทย

จรรยา วิสิทธิ์พานิช, ภมรทิพย์ อักษรทอง, ชาตรี สิทธิกุล และเยาวลักษณ์ จันทร์บาง. “ผลของสารเคมี Oxamyl , Fenamiphos และ Caeboran ต่อปริมาณไส้เดือนฝอยศัตรูพืชที่สำคัญในสวนลำไยที่เป็นโรคหงอย.” *วารสารเกษตร* 16, ฉ.2 (2543): 124-135. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247184/169096>.

ชาตรี สิทธิกุล, จรรยา วิสิทธิ์พานิช, และ วิชา สะอาดสุด. “การแพร่กระจายและความเสียหายของลำไยที่เป็นโรคหงอยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน.” *วารสารเกษตร* 12, ฉ.3 (2539): 105. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247421/169250>.

- ชิตี ศรีตันทิพย์, ยุทธนา เขาสุเมรุ, และ สันติ ช่างเจรจา. “ผลของโซเดียมไฮโปคลอไรต์ต่อการออกดอกนอกฤดูของลำไยพันธุ์ตอ.” *วารสารเกษตร* 15, ฉ.3 (2542): 252-257. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247283/169150>.
- พรรณนีย์ วิชชาชู, บก. “จีน กับ WTO.” *น.ส.พ. กลสิกร* ปีที่ 76, ฉ.1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2546): 5.
- พาวิณ มะโนชัย, ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร, และ เสกสันต์ อุตสาหานนท์. “การเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารไนโตรเจนและกำมะถันของลำไยพันธุ์ตอในระยะดอกเริ่มบานถึงผลแก่.” *วารสารเกษตร* 13, ฉ.3 (2540): 255-262. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247404/169237>.
- พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และ รำไพพรรณ อภิชาติพงษ์ชัย. “สถานภาพการผลิต พันธุ์ และแนวทางพัฒนาลำไยเพื่ออุตสาหกรรมในเขตภาคเหนือ.” *วารสารเกษตร* 14, ฉ.3 (2541): 198-214. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247340/169199>.
- ภมรทิพย์ อักษรทอง, จริยา วิสิทธิ์พานิช และชาติรี สิทธิกุล. “ไส้เดือนฝอยศัตรูพืชที่พบในสวนลำไยที่โรคงอย.” *วารสารเกษตร* 14, ฉ.1 (2541): 3-9. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247280/169147>.
- มาร์กาเร็ต อยู่วัฒนา. “ผลไม้เมืองร้อนในประเทศจีน.” *น.ส.พ. กลสิกร* 74, ฉ.6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2544): 102-106.
- รุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์, ธวัชชัย รัตน์ชเลศ, พฤกษ์ ยิบมันตะสิริ , และ จงรักษ์ มูลเพย. “กระบวนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ลำไย.” *วารสารเกษตร* 22, ฉ.3 (2549): 253-260. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/246473/168549>
- วาสนา คณารีย์ และธนะชัย พันธุ์เกษมสุข. “ผลของโพแทสเซียมคลอไรต์ต่อคุณภาพของผลลำไย.” *วารสารเกษตร* 19, ฉ.1 (2546): 21-30. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/246923/168929>.
- เสาวนีย์ ไชยวรรณ และจริยา วิสิทธิ์พานิช. “ลักษณะการเข้าทำลายวงจรชีวิตและการป้องกันกำจัดหนอนกินเปลือกลำต้น *Indurbela* sp.1 บนต้นลำไย.” *วารสารเกษตร* 16, ฉ.2

วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี

(2543): 102-116. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2566. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/joacmu/article/view/247180/169093>.

เอกสารวิชาการและบทความจากหน่วยงานราชการ

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่*

1.2 (พ.ศ.2507-2509). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 53.

สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2*

(พ.ศ.2510-2514). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อ

วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3*

(พ.ศ.2515-2519). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อ

วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4*

(พ.ศ.2520-2524). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อ

วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9*

(พ.ศ.2544 -2550). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 5-6.

สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2566, https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue.

ดวงวรรณ สิทธิเวทย์. *การศึกษาศาสนาภาพการวิจัย พ.ศ.2535-2539 เพื่อการวางนโยบายและ*

แผนการวิจัยของชาติด้านการเกษตร: ไม้ผลเพื่อการส่งออก. กองนโยบายและวาง

แผนการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และสิ่งแวดล้อม, 2542.

พระราชกฤษฎีกา. แบ่งส่วนราชการกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.

2525. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 99 ตอนที่ 61, 29 เมษายน 2525.

ศุภรา เสกาจารย์. *แนวโน้มและโอกาสการขยายตลาดส่งออกลำไย*. ศูนย์ส่งเสริมการส่งออกในภูมิภาค จังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์. 2547. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2566, https://www.ditp.go.th/contents_attach/78518/78518.pdf.

เว็บไซต์

ผู้ดูแลเว็บไซต์. “8 วิธีแปรรูปลำไย สร้างมูลค่าเพิ่ม.” KASET GO. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2566, <https://kasetgo.com/t/topic/524317>.

พุทธพงษ์ เจียมรัตต์ัญญ. พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เจ้าชายนักถ่ายภาพแห่งสยาม. *หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2566, <https://www.fapot.or.th/main/information/article/view/617>.

ไม่ระบุชื่อผู้เขียน. “9 สูตรขนมจากลำไย เมนูอร่อยทำง่าย หน้าลำไยแล้ว ทำกินที่บ้านกัน!” true iD. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2566, <https://food.trueid.net/detail/L3RMrY5q18rn>.

ไม่ระบุชื่อผู้เขียน. *พืชเศรษฐกิจ สินค้าสร้างรายได้ในครัวเรือนและประเทศ*. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน). สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566, https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=40.

ระบบฐานข้อมูลและการให้บริการข้อมูลการค้าเกษตรต่างประเทศของประเทศไทย. สถิติการส่งออก (Export). สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2566, http://impexp.oae.go.th/service/export.php?S_YEAR=2565&E_YEAR=2565&PRODUCT_GROUP=5252&PRODUCT_ID=4990&wf_search=&WF_SEARCH=Y.

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่. *ประวัติศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่*. ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2566, https://www.doa.go.th/hc/cmrrarc/?page_id=177.

Online newstime Data. 10 อันดับ “ผลไม้ไทย” ในตลาดส่งออก ปี 2560-2564. Online news time. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566, <https://www>.

วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี

onlinenewstime.com/10%e0%b8%ad%e0%b8%b1%e0%b8%99%e0%b8%94%e0%b8%b1%e0%b8%9a%e0%b8%9c%e0%b8%a5%e0%b9%84%e0%b8%a1%e0%b9%89%e0%b9%84%e0%b8%97

ไฟล์สื่อมัลติมีเดียออนไลน์

Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์). “กิจการในกระทรวงพาณิชย์แลคมนาคม ประมาณปี 2470-2472”. เผยแพร่ 23 เมษายน 2565. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566, <https://www.youtube.com/watch?v=2mYO7AYqzh4>.

วารสารภาษาอังกฤษ

Robert Dayley and Attachak. “Thailand's last peasant.” *Journal of Southeast Asian Studies* 47, on. 1 (February 2016): 42. Accessed March 5, 2023, <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-southeast-asian-studies/article/thailands-last-peasant/6878A6821810DCFF615290B4B7B66E46>.